

RIIGIKOGU

NATO heidutus
Läänemere piirkonnas:
hetkeseis ja perspektiivid

Raport

Riigikogu riigikaitsekomisjon

Raporti heakskiitmise kuupäev:
17.05.2016

Komisjoni liikmed:

Marko Mihkelson, esimees, Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon
Mart Helme, aseesimees, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsioon
Jaanus Karilaid, Eesti Keskerakonna fraktsioon
Johannes Kert, Eesti Reformierakonna fraktsioon
Ants Laaneots, Eesti Reformierakonna fraktsioon
Oudekki Loone, Eesti Keskerakonna fraktsioon
Ain Lutsepp, Eesti Vabaerakonna fraktsioon
Marianne Mikko, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon
Madis Milling, Eesti Reformierakonna fraktsioon

Komisjoni ametnikud:

Aivar Engel, nõunik-sekretariaadijuhataja
Ingrid Muul, nõunik
Liivi Turk, nõunik

Kontakt

Riigikogu riigikaitsekomisjon

Telefon: +372 631 6471

E-mail: riigikaitsekomisjon@riigikogu.ee

Aadress: Lossi plats 1a, 15165 Tallinn

SISUKORD

EESSÕNA	4
1. JULGEOLEKUKESKKONNA MUUTUMINE JA VENEMAA STRATEEGILISED EESMÄRGID	6
1.1. Venemaa strateegilised eesmärgid suhetes Läänega	6
1.2. Julgeolekukeskkond Läänemere regioonis	10
1.3. Venemaa sõjaline doktriin	13
1.4. Venemaa uus rahvuslik julgeolekustrateegia	14
1.5. Venemaa sõjalise doktriini rakendamine ja võimalikud stsenaariumid	16
2. NATO HEIDUTUSE HETKESEIS JA PERSPEKTIIVID	20
2.1. NATO tuumaheidutus ning Venemaa tuumarelvastuse täiendamine ja kasutamise võimalus	20
2.2. NATO kui Vene agressiivse poliitika peamine tõrjuja	22
2.3. Eesti esmase kaitsevõime seisukord	24
2.4. NATO heidutuse hetkeolukord ja tulevik	26
2.5. NATO otsustusprotseduurid	29
2.6. NATO liitlaste panustamine heidutusse	30
2.7. Riigikaitsekomisjoni visiit Berliini 01.–04.11.2015	32
2.8. Riigikaitsekomisjoni visiit Varssavisse 01.–03.03.2016	33
2.9. Riigikaitsekomisjoni visiit NATO peakorterisse 11.–13.04.2016	35
2.10. Riigikaitsekomisjoni visiit Pariisi 27.–29.04.2016	35
3. JULGEOLEKUDEBATT ROOTSIS JA SOOMES	37
3.1. Sisepoliitilised hoiakud Rootsis ja Soomes	37
3.2. Avalik arvamus Rootsis ja Soomes	41
3.3. Riigikaitsekomisjoni visiit Stockholmi 12.–13.11.2015	42
4. LÕPPJÄRELDUSED JA SOOVITUSED	44
LISA 1. RIIGIKAITSEKOMISJONI RAPORTIGA SEOTUD KUULAMISED	46
LISA 2. RIIGIKAITSEKOMISJONI RAPORTIGA SEOTUD VÄLISVISIIDID	48
LISA 3. NATO LIIKMESRIIKIDE KAITSEKULUTUSED	49
LISA 4. VENEMAA A2/AD JA SUWALKI KORIDOR	50
LISA 5. VENEMAA POMMITAJA SU-24 ÜLELEND FREGATIST USS DONALD COOK	52
LISA 6. BALTI ÕHUTURBEMISSIOONID	53
KASUTATUD ALLIKAD	55

EESSÕNA

Viimaste aastate jooksul toimunud Euroopa julgeolekuolukorra märkimisväärse muutumise ning läheneva NATO tippkohtumisega seoses võttis Riigikogu riigikaitsekomisjon 26. oktoobril 2015 vastu otsuse koostada NATO heidutuse teemaline raport.

Komisjoni raportil on kaks peamist eesmärki. Arvestades julgeolekuteema olulisust, soovib komisjon enne NATO tippkohtumist anda Vabariigi Valitsusele oma konsensuslikud soovitused heidutushoiaku tugevdamiseks meie regioonis. Teine sama oluline eesmärk on tuua raportis esitatud materjaliga laiemal lugejaskonnani mitmesugust teemakohast infot nii taustateadmiseks kui ka arutelu avardamiseks.

Raporti koostamiseks viis komisjon läbi palju kuulamisi, kuhu NATO heidutusteemadel olid kutsutud rääkima Välisministeeriumi, Kaitseministeeriumi, Kaitseväge ja julgeolekuasutuste esindajad, samuti Eesti mõttekodade julgeolekueksperdid.¹

Rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas toimuva paremaks mõtestamiseks koos liitlastega korraldas riigikaitsekomisjon vaadeldaval perioodil (oktoober 2015 – aprill 2016) välisvisiitide Saksamaale, Rootsi, Poola, Prantsusmaale ning NATO peakorteritesse Brüsselis ja Monsis, kohapeal võõrustati Belgia parlamendi kaitsekomisjoni delegatsiooni. Ülevaated visiitidest on samuti raportisse lisatud.²

Raporti koostamisel kasutati avalikult kättesaadavaid allikaid, peamiselt Läänemere regiooni julgeolekuolukorda kirjeldavaid analüüse ja valitsustele esitatud soovitusi.

Raporti teemade detailsele käsitlemisele seadis piirid asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud või salastatud informatsioon, mida ei saanud raporti tekstis kajastada. Samas võtavad raporti järeldused ja soovitused arvesse ka tundliku iseloomuga informatsiooni.

Samal ajal oma raporti koostamisega tellis riigikaitsekomisjon Rahvusvaheliselt Kaitseuringute Keskuselt raporti teemal ”Strateegilise tasakaalu tugevdamine Läänemere piirkonnas”³, kus esitatud järeldused ja soovitused on sulandatud käesoleva raporti järelduste ja soovituste osaga.

Raport on jaotatud nelja peatükki, mis keskenduvad muutunud julgeolekukeskkonna ja Venemaa läänevastase poliitika aluste kirjeldamisele, NATO kohalolekuvõimekusele Läänemere regioonis ning

¹ Komisjoni kuulamiste nimekiri on lisas 1.

² Komisjoni välisvisiitide loetelu on lisas 2.

³ Stoicescu, Kalev; Praks, Henrik. Märts 2016. Strateegilise tasakaalu tugevdamine Läänemere piirkonnas. Raport on eesti ja inglise keeles kättesaadav riigikaitsekomisjoni veebilehel <http://www.riigikogu.ee/riigikogu/komisjonid/riigikaitsekomisjon/>

regiooni tulevikule kriitilise tähendusega julgeolekudebatile Rootsis ja Soomes. Viimases peatükis on välja toodud komisjoni järeldused ja soovitused.

Raporti soovituste tutvustamiseks ning laiapõhjalise arutelu eesmärgil korraldab riigikaitsekomisjon sellel teemal olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu Riigikogu täiskogus käesoleva aasta 8. juunil.

Head lugemist ja kaasamõtlmist.

Marko Mihkelson,
Riigikogu riigikaitsekomisjoni esimees (IRL)

1. JULGEOLEKUKESKKONNA MUUTUMINE JA VENEMAA STRATEEGILISED EESMÄRGID

Käesoleva raporti ajendiks on pikaajalised muutused laiemalt globaalses ning kitsamalt Euroopa julgeolekukeskkonnas. Suurte globaalsete tõukemõjuritena tuleks silmas pidada näiteks Hiina avanemispoliitika algust 1978. aastal, võitleva islamiäärmusluse teket 1980-ndatel, Nõukogude Liidu lagunemist 1991. aastal ning Euroopa ajaloolist ühinemist 2000-ndatel.

Tegemist on murranguliste mõjutustega, mis on juba esile kutsunud tõsisemaid regionaalseid konflikte ja mis võivad leida väljundi globaalsetes vastasseisudes. Meie ajastu on tiine konfliktidest, ohtudest ning ettearvamatutest julgeolekupoliitilistest arengutest.

Vaba maailma piiril asuvale Eestile on äärmiselt oluline tajuda ja teada nende suurmuutuste iseloomu ning mõju. Seejuures on tähtis, et meie enda julgeolekupoliitika põhineks äärmiselt realistlikul olukorra hinnangul ning sellest tehtud järeldustel ja otsustel.

Eesti jaoks on oluline, et meie liitlased tunnetaksid sarnaselt meiega julgeolekukeskkonna muutumist ning eeskätt Venemaalt lähtuvat eksistentsiaalset ohtu. Seepärast on erakordselt vajalik saavutada NATO Varssavi tippkohtumisel selge edasimineku alliansi heidutusmeetmete sihitamises ja tugevdamises.

1.1. Venemaa strateegilised eesmärgid suhetes Läänega

Venemaa välisminister Sergei Lavrov ütles 2016. aasta esimesel suuremal pressikonverentsil jaanuari lõpul, et heade suhete aeg Läänega on läbi ning suhted ei pöördu enam kunagi tagasi tavapärase juurde. Kui siia lisada veel uuendatud rahvusliku julgeoleku strateegia ja Venemaa julgeolekunõukogu sekretäri ning endise FSB direktori Nikolai Patruševi mõtteavaldused läinud aasta lõpul ajalehtedele Izvestija ja Rossiiskaja Gazeta antud intervjuudes, siis pole Kremli meelest külm sõda Läänega kunagi lõppenud ning käib järjepidevalt edasi 1945. aastast saadik.

Venemaa tänane eliit eesotsas president Vladimir Putiniga, kes peab lugu filosoof Ivan Iljini tõekspidamistest, teab kindlasti tema üht kuulsamat tsitaati: "Pärast igat katset Venemaad jagada ja pärast igat lagunemist taastab ta ennast uuesti müstilise antiikse spirituaalse identiteedi jõul."

Seetõttu pole imestada, et rahvusvahelise õiguse kõigi põhikaanonite vastaselt toime pandud Krimmi okupeerimist ja annekteerimist 2014. aastal tervitati Venemaal tulihingeliselt. Mõned analüütikud on viidanud, et Krimmi võib pidada esimeseks sammuks "ajaloolise ebaõigluse" muutmisel ning Venemaa "legitiimsete piiride" taastamisel.

Nii on just praegu Lääne liidritel, kaasa arvatud Balti regiooni poliitilistel otsustajatel, vaja mõista, et kui mõõta toimuvat pikema ajaloolise perspektiiviga, siis Venemaa ja Lääne vahel on paraku olnud normaalsuseks pigem konfliktid ja geopoliitiliselt konkureerivad suhted. 1990-ndad olid ehk kõige parem aeg üldse nende suhete ajaloos.

Väga oluliseks tähtsaks mõistmaks tänase Venemaa rahvusvahelisi ambitsioone tuleb pidada president Putini kõnet Müncheni julgeolekukonverentsil 2007. aasta veebruaris ja 2009. aastal ilmunud raamatut "Uus vene doktriin. Aeg sirutada tiivad" ("Новая Русская Доктрина. Пора расправить крылья"). Selles esinemises kritiseeris Putin teravalt lääneriike eesotsas Ameerika Ühendriikidega ning kuulutas Venemaa ambitsiooni suveräänse jõuna kujundada ümber Euroopa julgeolekuarhitektuur. Sellega esitati tõsine revisionistlik väljakutse Berliini müüri järgsele vabale Euroopale.

Putini seatud eesmärgi on seitsaadik Venemaa ka järjekindlalt ellu viinud. Seda on sisustanud Venemaa osaluse peatamine Euroopa tavarelvastusleppes 2007. aastal, Venemaa rünne 2008. aastal Gruusia vastu, et NATO välistaks tulevikus otsuse sinna laieneda, Ukraina ründamine 2014. aastal eesmärgiga peatada viimase lõimumine Euro-Atlandi õigus- ja kaubandusruumiga ning 2015. aasta augustis alanud tugioperatsioon Süüria presidendi Assadi toetuseks. Need näited peaksid kõigile andma selge signaali – Venemaa rakendab oma poliitiliste eesmärkide saavutamiseks vajadusel ka konventsionaalset sõjalist jõudu. Lisaks sellele on eriti viimasel ajal lastud vabalt liikvele ka retooriline tuumahoiatus kahasse tuumatriaadi pidevate õppustega.

Kui veel Gruusia sõda tõi esile mitmeid nõrkusi Venemaa relvajõudude tegevuses reaalses lahingusituatsioonis, siis aastatel 2008–2020 läbiviidav relvajõudude reform, sealhulgas relvastuse moderniseerimisprogramm, arvukad õppused ning lahingukogemused Ukrainas ja Süürias, on oluliselt tõstnud Venemaa relvajõudude reageerimis- ja võitlusvõimet.

Samal ajal, kui Lääs nautis rahudividende, suunas Venemaa kümneid miljardeid dollareid relvajõudude moderniseerimisse. Seejuures on Venemaa nähtavalt tugevdanud oma relvajõudusid Balti regiooni vahetus naabruses ning Arktikast kuni Ukraina piirideni. Loodud on uusi väekoondisi ja taasavatud vanu üksusi ja sõjaväebaase, tõstetud ründemobiilsuse taset ning näidatud erinevatel õppustel oma agressiivset meelt.⁴

USA president Barack Obama tõi 2015. aasta veebruaris BuzzFeedile antud intervjuus Putini maailmavaate kohta: "Ma usun, et ta vaatab probleeme läbi külma sõja prisma ja seetõttu, ma arvan, on ta jätnud tähele panemata mõned võimalused, kuidas Venemaa saaks oma majandust mitmekesistada, tugevdada suhteid naabritega, olla midagi muud kui vana Nõukogude laadis agressiooni kehastus."⁵

⁴ Venemaa relvajõudude arengust ja paiknemisest Läänemere regiooni vahetus läheduses saab lugeda: Stoicescu, Kalev; Praks, Henrik. Märts 2016. Strateegilise tasakaalu tugevdamine Läänemere piirkonnas.

⁵ BuzzFeed News. 11.02.2015. Full Transcript Of BuzzFeed News' Interview With President Barack Obama.

USA Kaitseministeeriumi endine asekanstler Evelyn Farkas märkis oma 10. veebruaril 2016 peetud ettekandes USA Esindajatekoja relvajõudude komisjonile, et 21. sajandil on kahetsusväärne ja peaaegu absurdne, et Venemaa ja Ameerika Ühendriigid vastanduvad teineteisele põhiküsimustes ja enamikus välispoliitilistes küsimustes. Ent reaalsus on see, et Venemaa valitsus ajab poliitika, mis lähevad vastuollu USA riiklike julgeolekuhuvide ja -väärtustega.

Kremlis eesmärgid on selged: 1) hoida president Putini positsiooni Venemaa Föderatsiooni juhina, säilitades autokraatse poliitilise süsteemi ja maffiastiilis semumajanduse, mis kokku moodustavad "putinismi"; 2) taastada Venemaa staatus suurriigina; 3) kirjutada ümber rahvusvahelised reeglid ja normid sekkumise ärahoidmiseks teistes riikides, et kaitsta oma kodanikke; 4) hoida alal poliitiline kontroll Venemaa geograafiliste äärealade üle; ja kui võimalik, 5) murda NATO, Euroopa Liidu ja transatlantiline ühtsus.⁶

Ühendkuningriigi Konfliktiuuringute Keskuse ja Chatham House'i teadur Keir Giles märkis NATO Parlamentaarse Assamblee aastakoosolekul Stavangeris 11. oktoobril 2015 peetud ettekandes⁷, et see, mis paljusid Moskva praeguse käitumise juures üllatab, pole tegelikult muud kui Venemaa naasmine oma vanade liistude juurde. Kuid see annab meile ka näpunäiteid, kuidas Moskvaga toime tulla. Lihtsamalt öeldes, me oleme varemgi samas olukorras olnud.

NATO jaoks on eriliselt aktuaalne: mis heidutaks Venemaad ja kas sellist asja on üldse olemas? Hoolimata võimalikest Lääne sanktsioonidest ja Venemaa eemale tõrjumisest, on läbi ajaloo säilinud põhimõte, et Venemaa sõjalise avantürismi vastu on vaid üks tõhus heidutus: niisuguse võimsa sõjalise jõu olemasolu, mida saab vajadusel demonstreerida nähtava massina ja mida ollakse ilmselgelt valmis kasutama.

2011. aastal avaldas Ühendkuningriigi Konfliktiuuringute Keskus aruande "NATO-Vene suhete lähtestamise seisukord" ("The State of the NATO-Russia Reset"). Aruanne kirjeldas ajutist optimismi NATO ja Venemaa suhetes pärast 2010. aasta novembris toimunud Lissaboni tippkohtumist kui ainult viimast kõrgpunkti tuttavas ja ettearvatavas tsüklis, mis on 1991. aastast saati mitu korda kordunud. Aruanne ütles, et ükskõik kui mitu korda suhet lähtestati või taastati, kukkus see varsti kokku liitlaste ja Venemaa vaheliste strateegiliste eesmärkide põhimõttelise konflikti tõttu. Aruanne ennustas, et peatselt algab järgmine raund konfliktis Venemaaga.

Laiem pinge Venemaa ja Lääne vahel on erineva intensiivsusega püsinud Nõukogude Liidu lagunemisest saati, hoolimata perioodidest, kui Lääs tervikuna keeldus tunnustamast strateegiliste huvide konflikti Venemaaga.

Pärast perioodi, kui otsene vastasseis polnud kuigi aktiivne, ei kujuta Ukraina konflikt ja sekkumine Süürias muutust Venemaa välispoliitikat juhtivates põhimõtetes. Nimetatud sündmused näitavad ennast rohkem kehtestavat ja enesekindlamat välispoliitikat: enese kehtestamist riigi huvide

⁶ Farkas, Evelyn N. 10.02.2016. Testimony before the House Armed Services Committee on "Understanding and Deterring Russia: U.S. Policies and Strategies".

⁷ Giles, Keir. 11.10.2015. Russia and NATO – the long view.

kaitsmisel ja enesekindlust mõjutusvahendite ja võimu puhul, millega riik suudab oma huve kaitsta.

Uued jooned tulenevad sellest, et Venemaa enesepildi ja maailmapildi kaks olulist suundumust ristuvad. Esiteks tunnetab Venemaa suuremat ja tugevamat ohtu, olgu see tõeline või kujuteldav, enda julgeolekule; teiseks mõistab Venemaa, et on ise saanud sõjaliselt või muudes valdkondades piisavalt tugevaks, et ennast kehtestada.

Oleme seda mõistnud osaliselt tänu Venemaa viimase aastakümne ebasõbralikust tegevusest saadud õppetundidele – pärast seda, kui Venemaa on katsetanud ja lihvinud tervet rida riiklikke mõjutusvahendeid, mille hulka kuuluvad valitsuste õõnestamine, energeetika ja küberruumi kaudu mõjutamine ning kõik vahendid tervisekaitse ettekäändel kehtestatud kaubandusembargodest sõjalise sekkumiseni.

Venemaa tohutud püüdlused ja oma sõjaväe ümberkujundamisele tehtud kulutused on selle uue näilise jõu oluline aspekt, kuid siiski vaid üks aspekt. Ometi on Venemaa uue sõjaväe maaväele sülle langenud "juba 18 kuud kestnud lahinglaskmisega sõjaline õppus" Ukraina piiril. Sellisest luksusest ei oska NATO maaväed isegi unistada. Samal ajal saab Venemaa õhuvägi, ja nüüd ka merevägi, läbi viia intensiivse õppuse Süürias, kus lisaboonuseks on enda võimete proovilepanek ühe NATO liikmesriigi õhukaitse vastu Türgi õhuruumi rikkumiste kujul.

Venemaa vägede kohalolu ja kasutamine Süürias annab veel ühe võimaluse uurida ja katsetada NATO reaktsiooni Euroopa teises otsas, mida me traditsiooniliselt kõige haavatavamaks ei pea. Irooniline küll, aga üheselt mõistetav tavavägede kasutamine aitab nõrgestada hübriidsõja mõiste haaret Venemaa järgmiste sammude analüüsimisel.

Järeldus on ebamugav, kuid vääramatu: mida NATO, selle liikmesriigid, USA või EL ka ei teeks alliansi liikmesriikide kaitsmiseks, pole olemas midagi, mis suudaks asendada suurte, usutavate tavavägede kohalolu alliansi kõige haavatavimates punktides, sealhulgas Eestis, Lätis ja Leedus.

Samal ajal, kui NATO esitleb ülikiireid reageerimisjõude, valmiduse tegevuskava ja õppust Trident Juncture ulatuslike meetmetena, loeb Moskva eesliini riikides kasutusele võetud tegeliku tugevduse ja eelpositsioneerimise piiratud ja tinglikust olemusest välja hoopis soovitud vastupidise sõnumi: Lääne liitlased ei ole täielikult ja vastuvaidlematult pühendunud oma lepinguga võetud kohustuste täitmisele. Selle asemel, et see veenaks Moskvat mitte tegutsema, annab see Moskvale hoopis julguse järeldada, et ta võib teatud piirkondades tegutseda tõsiselt tagajärgi kartmata. Kõrvalseisjale on arusaamatu, miks NATO seob end ikka veel NATO-Vene raamlepinguga, kui Venemaa agressiivne tegevus Euroopas on selle ammu kehtetuks muutnud. Raamleping viitab selgelt 1990-ndate lõpu julgeolekuolukorrale.

Venemaa puhul võidab heidutamine keelamise kaudu alati heidutamise reageerimise või karistamise kaudu. See on odavam, lihtsam, ja ehkki see pole võib-olla ilmselge, on see poliitiliselt vastuvõetavam kui alternatiiv.

Kui NATO ei taha või ei suuda eelpaigutada Balti riikidesse piisavalt vägesid, et võtta Venemaalt lihtsad võimalused agressiivset poliitikat ellu viia, siis peab ta oma funktsiooni ja olemasolu õigustamiseks olema valmis palju kallimateks ja poliitiliselt keerukamateks alternatiivideks.

Giles lõpetab tõdemusega, et oluline osa on ka kõige aluseks oleval mõistelistel nihkel. Ülimalt vajalik on aru saada, et meie väärtused ja elulised huvid ei ühildu Venemaa omadega, harjuda selle mõttega ja suhelda Venemaaga edaspidi sellelt põhjalt. Suurim panus, mida saame praegu teha Euroopa rahuliku ja stabiilse tuleviku nimel, on mõista ja aktsepteerida, et see põhimõtteline huvide konflikt tähendab, et peame kas investeerima ulatuslikult ja pikaajaliselt Venemaa heidutamisse Moskva meelest tähendusrikkastel viisidel või alternatiivina hülgame eesliini riigid koos meie oma väärtustega.⁸

1.2. Julgeolekukeskkond Läänemere regioonis

Vilniuses asuva Ida-Euroopa uuringute keskuse vanemanalüütik Marius Laurinavičius on veendunud, et reaalse võimalusena on juba laialt tunnustatud ohtu, et Venemaa ründab mingil moel Balti riike. Sellel arvamusel pole ainult Leedu, Läti ja Eesti poliitikud ning nende partnerid EL-is/NATO-s, vaid ka NATO sõjalised juhid, sealhulgas Euroopa liitlasvägede ülemjuhataja kindral Philip Breedlove.

Ohuhinnangu aluseks ei ole võetud ainult analüütilisi uuringuid, vaid on tuginetud ka samaväärsetele luureandmetele. Seetõttu on suhteliselt mõttetu keskenduda sellise ohu realistlikkuse analüüsimisele. Selle asemel peaks põhjalikult analüüsima tegureid, mis aitavad hübriidsõjaks või tavarünnakuks paremini valmistuda.

Venemaa Donbassi agressiooni eeskuju ja kogemus paneb enamikku analüütikuid, poliitikuid ja sõjalisi juhte kaaluma Ukraina stsenaariumi kordumise võimalust. Kuid selline mõtteviis võib mitmel põhjusel eksiteele viia.

Esiteks pole Putini Venemaal tavaks korrata sama stsenaariumi erinevates kohtades ja tingimustes. Pigem kasutab ta iga taotletava eesmärgi saavutamiseks eri taktikat.

Teiseks olid peamised tegurid, mis muutsid Ukraina stsenaariumi Donbassis võimalikuks, avatud piir Venemaaga ja moodsate relvade tohtu tarnimine nn separatistlikule piirkonnale, rääkimata tuhandetest võitlejatest, nii vabatahtlikest kui ka Vene sõjaväelastest. Kõige selle kordamine Balti riikides ei oleks nii lihtne, sest nende ja Venemaa vahel on hästi valvatud piirid. Igasugune piiride rikkumine tähendaks tavarünnaku stsenaariumit.

Venemaa võib püüda destabiliseerida ükskõik millist Balti riiki vahenditega, mida kasutati Eestis pronksiõöl 2007. Kuid see erineb märkimisväärselt Ukraina stsenaariumist ja Balti riigid suudavad olukorraga ise toime tulla.

Teisest küljest alahinnatakse tugevalt Venemaa tavarünnaku tõenäosust Balti riikide vastu. Eriti kui võtame arvesse, et Kremlile lähedal seisev

⁸ Giles, Keir. 11.10.2015. Russia and NATO – the long view.

analüütik Rostislav Iščenko arutleb juba avalikult "Balti riikide ennetava okupeerimise" kujuteldava vajalikkuse üle.⁹

Poolas asuva Poola-Ukraina uurimiskeskuse sihtasutuse analüütik, majandusteadlane ja politoloog Daniel Szeligowski rõhutab, et hübriidsõda Balti riikide vastu on juba alanud. Käimas on ulatuslik desinformatsioonikampaania, propaganda ja psühholoogiline surve. Siiski ei tähenda see tingimata, et Putin saadab oma väed veel kord "puhkusele". Ta võiks need kahe päevaga Tallinna või Riiga saata, aga ta ei näi seda tegelikult soovivat. Selle asemel plaanib Venemaa lõhede tekitamist EL-i ja NATO riikide vahele ning uue suure vahetuskauba tegemist Läänega. Balti riikide destabiliseerimine ja NATO solidaarsusklausli mittekehtivuse tõestamine võivad väga hästi sellesse plaani kuuluda. Venemaal on muidki mõjutusvahendeid peale "roheliste mehikeste". Näiteks võib lauale käia rahvusvähemuse kaardi, käivitada küberrünnakuid ning osta ära poliitikuid ja riigiametnikke.

Sellest hoolimata ei väida Szeligowski, et Venemaa tavarünnaku võimalus Balti riikide vastu tuleks välistada. Pigem vastupidi. Nagu oleme mõne viimase kuu jooksul näinud, kasutab Moskva sõjalisi õppusi kattevarjuna vägede roteerimisele ja paigutamisele Ukraina piiri äärde. Seetõttu peaks NATO tähelepanelikult jälgime Valgevene ja Venemaa sõjalist koostööd. Valgevene ja Venemaa vahel ei ole piiripunkte ega piirikontrolli. See tähendab, et piiri on lihtne ületada. Samuti on Valgevenes mitu Vene sõjaväebaasi. Kõike seda arvesse võttes ei tohiks Lääs lasta end petta Lukašenka valmidusest kaugeneda julgeolekuküsimustes Venemaast.

Euroopa Liit pole valmis vastu astuma Venemaa teabe- ja psühholoogilisele sõjale, veel vähem on seda Balti riigid. Osaliselt ebapiisava rahastuse, osaliselt lihtsate teadmiste puudumise tõttu.

Võib kõlada paradoksaalselt, aga tänu Lääne poliitikale, mis taotleb Ida-Ukraina konflikti külmutamist, saab Venemaa lähitulevikus ümber keskenduda Balti riikidele. USA ja EL ei teinud midagi, et takistada Venemaad üles ehitamast piisavalt tugevaid ja hästi relvastatud varijõude Donbassis samal ajal, kui Kiiev võttis vastavalt Lääne vahendatud Minski kokkulepetele endale kohustuse hoiduda sõjalistest katsetest vallutatud territooriumid tagasi saada. Sellistel tingimustel võib Venemaa ajutiselt peatada oma avantüüri Ida-Ukrainas ja viia väed teisele rindele.¹⁰

Ukraina välispoliitika uurimise instituudi koosseisuline teadur, OSCE Ukraina delegatsiooni endine sõjaline nõunik Oleksandr Tytarchuk ütleb, et arvestades praeguseid püüdlusi mõjusfäärid üle vaadata, jääb Baltikum ka edaspidi Euroopa julgeolekusüsteemi üheks kõige haavatavamaks osaks. Kui Moskval tekib probleeme Lääne "veenmisel", püüab ta tõenäoliselt demonstratiivselt jätkata rünnakuid Ida-Ukrainas. Samuti suurendab Venemaa sõjalist kohalolekut Balti riikide piiride ääres kõigis suundades korruga, sealhulgas Venemaa Föderatsiooni Lääne sõjaväeringkonnas,

⁹ Laurinavičius, Marius. 26.05.2015. Security of Baltic States: Russia's threats, NATO's capabilities and Belarus factor.

¹⁰ Szeligowski, Daniel. 26.05.2015. Security of Baltic States: Russia's threats, NATO's capabilities and Belarus factor.

Kaliningradi eriringkonnas ning Vene-Valgevene liitriigi piirkondlikus väegrüpeeriingus, unustamata ”venelastest kaasmaalasi” Balti riikides endis.

Pole kahtlust, et NATO kasvav sõjaline kohalolu Balti riikides ohustab otseselt Moskva huve piirkonnas. Ometi ei saa vägede ümberpaigutamises, sealhulgas ühistes sõjaväeõppustes osalemises, näha organisatsiooni reaalselt vastusammu Moskva agressiivsetele püüdlustele, pigem vastupidi. Praeguses olukorras võib sellise võimekuse ülesehitamise eesmärgina näha vaid Balti kolleegide rahustamist ja ei midagi enam.

Siiani on jäänud küsimärgiks võimalus sisse seada usaldusväärne ja jätkusuutlik tarneahel Balti piirkonnas asuvatele NATO vägedele, sest see kutsub Venemaa Föderatsiooni poolt esile selgesõnalisi aktiivse vastuseisu ähvardusi, sealhulgas ähvardusi kasutada nii Kaliningradi eriringkonna kui ka Valgevene ja Vene piirkondliku väegrüpeeriingu kui määravate tugipunktide sõjalist potentsiaali võitluses Balti riikide eest ja Poola suhtes sõjalise heidutuse säilitamiseks.¹¹

Riia Stradinsi ülikooli teadur, endine Läti sõjaväe esindaja NATO Euroopa vägede kõrgemas peakorteris Raimonds Rublovskis viitab, et Venemaa poolt Balti riikide vastu suunatud tavarünnaku praegune oht on väga vähene tänu sellele, et Läti ja teised Balti riigid on EL-i ja NATO liikmed. See tähendab, et NATO oleks lihtsalt sunnitud reageerima, et taastada *status quo*, rääkimata EL-i ja selle sanktsioonide võimalikust dramaatilisest suurendamisest. Kui Põhja-Atlandi organisatsioon ei reageeri vastavalt asutamislepingu 5. artiklile, tähendab see kindlalt organisatsiooni lõppu. Seetõttu peavad nii NATO kui ka EL Balti riikide julgeoleku praegustele ja võimalikele ohtudele tõhusalt reageerima. Vastasel juhul võivad julgeolekuvaldkonna võimalikud arengud oluliselt ohustada nimetatud organisatsioonide säilimist ja viia nende täieliku lagunemiseni.

Praeguses olukorras ei saa välistada hübriidsõja teatud elementide aktiivset kasutamist Balti riikides. Seetõttu tulenevad Läti julgeoleku peamised väljakutsed ja ohud seestpoolt ning on olemuselt peamiselt rahvusvahelised: majandusliku arengu probleemid, väljaränne riigist, kõrge tööpuudus jne. Kuna sellised ”soodsad tingimused” toimivad omamoodi kasvulavana, on kõige tõenäolisem viis Läti praeguse julgeolekuolukorra ohustamiseks just nimetatud hübriidne lähenemine.

Balti riikide omavaheline sõjaline koostöö ning Balti riikide ja Põhjamaade sõjaline koostöö on juba hästi välja arenenud. Siiski, kui arvestada tõsiasju, et Balti riikidel ei ole piisavat sõjalist võimekust võimaliku sõjalise sissetungi tõrjumiseks ja et Põhjamaad on oluliselt vähendanud oma sõjalist võimekust pärast külma sõja lõppemist, võib mõlemat nimetatud koostööraamistikku – puhtalt Balti riikide ja Balti-Põhjamaade oma – pidada peamiselt poliitilise taustaga koostööks, millel reaalselt puudub oluline sõjaline mõju.¹²

¹¹ Tytarchuk, Oleksandr. 26.05.2015. Security of Baltic States: Russia’s threats, NATO’s capabilities and Belarus factor.

¹² Rublovskis, Raimonds. 26.05.2015. Security of Baltic States: Russia’s threats, NATO’s capabilities and Belarus factor.

1.3. Venemaa sõjaline doktriin

2014. aasta 25. detsembril kinnitas Venemaa Föderatsiooni president Vladimir Putin oma ukaasiga nr 815 riigi uue sõjalise doktriini, mis on neljas pärast Nõukogude Liidu lagunemist detsembris 1991. Esimese neist nimetusega "Venemaa Föderatsiooni sõjalise doktriini põhiseisukohad" kinnitas 2. novembril 1993 president Boriss Jeltsin. Sellele järgnesid 21. aprillil 2000 president Putini poolt kinnitatud "Sõjaline strateegia 2000" ja tema presidendi ametikohal väljavahetanud Dmitri Medvedevi 2010. aasta 8. veebruari ukaas Venemaa Föderatsiooni sõjalise doktriini kinnitamise kohta.¹³

Eelnevalt oli seda doktriini arutatud Venemaa julgeolekunõukogus 19. novembril 2014. Kuna doktriini on kinnitanud Venemaa president, siis ei ole see kohustuslik ainult relvajõududele, vaid kogu riigile.¹⁴

Ants Laaneots leiab, et Venemaa sõjalised doktriinid peegeldavad selgelt impeeriumi taastamise protsessi etappe. Igaüks neist oli seotud mõne postnõukogude ala vallutamisega ja Moskva kontrolli alla toomisega. Nii oli see Transnistriaga 1993. aastal, Tšetšeeniaga aastail 1994–1996 ja 1999–2000, kallaletungiga Gruusiale ja Lõuna-Osseetia ning Abhaasia okupeerimisega 2008. aastal, Krimmi annekteerimisega ja kallaletungiga Ukrainale 2014. aastal. Moskva on deklareerinud, et uue sõjalise doktriini rakendamine on seotud "NATO laienemisega ida suunas ja alliansi agressiivsuse kasvuga" ning "ebastabiilse olukorraga Ida- ja Kagu-Ukrainas". Süüdistades lääneriike agressiivsuses, on Moskva pea peale keeranud mõisted "põhjus" ja "tagajärg". Ei ühtki sõna sellest, et püüdes taastada kontrolli endise impeeriumi ruumi üle, on Venemaa olnud kõikide sõjaliste konfliktide algataja ja muutunud ohuallikaks kõikidele naabritele, kaasa arvatud sellised kauaaegsed liitlased nagu Valgevene ja Kasahstan.

2014. aasta sõjalise doktriini peamiseks iseärasuseks on hübriidsõja strateegia kuulutamise Venemaa ametlikuks strateegiaks. Infosõda on määratletud domineerivaks ja otsustavaks teguriks kaasaegsete sõjaliste vastasseisude puhul. Info- ja psühholoogilistel operatsioonidel on otsustav roll sõjategevuse ettevalmistamisel ja läbiviimisel. Informatsioonilisest mõjutamisest räägitakse praktiliselt igas doktriini peatükis. Nii on Venemaa peamiste ohtude iseloomustamisel märgitud sõjaliste ohtude informuimi nihkumise tendentsi. Ka Venemaa siseohtude kirjeldamisel on informatsioonilist mõjutamist nähtud kui kõige suuremat ohtu riigi stabiilsusele. Kõrvuti terroristlike organisatsioonide tegevusega riigis, märgib doktriin peamise ohuna ära "elanikkonna informatsioonilise mõjutamise eesmärgiga kahjustada selle ajaloolisi, vaimseid ja patriootlikke traditsioone, provotseerida rahvastevahelisi ja sotsiaalseid pingeid, ekstremismi ja religioosset vihkamist või vaenu".

Kõige enam näeb 2014. aasta doktriin ette infotehnoloogia ja psühholoogiliste operatsioonide kasutamist sõjalistes konfliktides. Seejuures plaanitakse ka selle riigi "protesteeriva elanikkonna potentsiaali rakendamist komplekselt sõjalise jõuga ning mittesõjaliste poliitiliste ja majanduslike

¹³ Laaneots, Ants. 18.01.2015. Venemaa 2014. aasta uue sõjalise doktriini ülevaade: info- ja psühholoogilistel operatsioonidel on otsustav roll.

¹⁴ Salomaa, Markku. Venäjän sotilasdoktriini vahvistaa suurvaltaasemaa, lk 18.

vahenditega”. Veelgi enam, doktriin eeldab ka ”viienda kolonni” ehk ”väljastpoolt rahastatavate ja juhitavate poliitiliste jõudude ja ühiskondlike liikumiste” kasutamist, nagu seda tehti Krimmi annekteerimisel. Suurt tähelepanu pööratakse internetile kui informatsioonilise mõjutamise vahendile. Doktriin näeb ette ”vaenlase mõjutamist globaalse informuuri kaudu kogu tema territooriumi ulatuses”. Siin on paslik märkida Venemaa ja Hiina salajast koostööd küberkaitse valdkonnas.

Venemaa on selgelt ja ühemõtteliselt määratlenud vaenlase. Selleks on doktriinis avalikult ja ühemõtteliselt kuulutatud Lääs tervikuna ja eelkõige NATO. Iseloomulik on, et doktriin ei märgi ära sõjalise võimekuse tõstmise vajadust Venemaa idapiiridel Kaug-Idas Hiina ja Jaapani suunal. Täielikult on dokumendist välja jäetud Jaapani territoriaalsed pretensioonid NSV Liidu poolt okupeeritud Kuriilidega seoses ja Hiina üha suurenev sõjaline kohalolek piki Venemaa-Hiina piiri.

Venemaa saadab rahvusvahelisele kogukonnale ühemõttelise teate, et ta on valmis kasutama oma relvajõude ka väljaspool riigi territooriumi. Doktriinis on klausel, et seda võidakse teha ”väljaspool Venemaa Föderatsiooni territooriumi asuvate Vene kodanike kaitseks”. Meeldetuletuseks, et Transnistria, Gruusia ja Ukraina agressioonide ettekääne oli ”Vene kodanike kaitse”.

Doktriin määratleb ka tuumarelva kasutamise tingimused. Seda tehakse ”vastuseks tuuma- või mõne muu masshävitusrelva kasutamisele Venemaa Föderatsiooni vastu, aga ka tavarelvastusega läbiviidava agressiooni puhul, juhul kui ohtu on seatud riigi eksistents”. Nagu ka endiste doktriinide puhul, teeb otsuse tuumarelva kasutada Venemaa Föderatsiooni president.

Doktriin püstitab Vene relvajõududele ka teised tähtsad ülesanded, sealhulgas: saada kontrolli valdkonnas liidriks nendes riikides, kes omavad bakterioloogilise (bioloogilise) või keemiarelva arsenalit; vallutada prioriteetne koht kosmoseruumi kasutamiseks sõjalistel eesmärkidel; demonstreerida maailmale riigi pretensioone Arktika kohta ja õigust neid esitada.

Moskva on asetanud infosõja komponendi kui ühe peamise riigi julgeoleku ohtude nimistusse nii sise- kui ka välispoliitilises valdkonnas. Doktriini iseloomulikuks jooneks on, et see näeb ette infosõda kui sõjategevuse meetodit nii iseseisvana kui ka integreeritult traditsioonilise sõjategevusega. Venemaa on ühemõtteliselt määratlenud oma sõjaliseks vaenlaseks NATO ja selle suurima liikme USA, sest nad on kõige suuremad takistused Moskva plaanidele taastada Vene impeerium vähemalt endise NSV Liidu piirides. Laaneots võtab oma ülevaate kokku sõnadega: ”On aeg, et allianss ja kõik lääneriigid teeksid sellest Euroopa julgeoleku tugevdamiseks vajalikud järeldused.”¹⁵

1.4. Venemaa uus rahvuslik julgeolekustrateegia

31. detsembril 2015 kinnitas president Vladimir Putin oma ukaasiga nr 683 Venemaa Föderatsiooni uue riikliku julgeolekustrateegia.¹⁶ Ukaas jõustus

¹⁵ Laaneots, Ants. 18.01.2015. Venemaa 2014. aasta uue sõjalise doktriini ülevaade: info- ja psühholoogilistel operatsioonidel on otsustav roll.

¹⁶ Стратегия национальной безопасности Российской Федерации.

selle allakirjutamisel ja sellega tunnistati kehtetuks Venemaa presidendi 2009. aasta 12. mai ukaas nr 537, millega kiideti heaks riiklik julgeolekustrateegia kuni aastani 2020.

Strateegia üldsätete punktis 1 määratletakse, et tegemist on olulise tähtsusega strateegilise planeerimise dokumendiga, millega kehtestatakse Venemaa Föderatsiooni riiklikud huvid ja strateegilised riiklikud prioriteedid, sise- ja välispoliitika eesmärgid ning riikliku julgeoleku tugevdamisele ja riigi stabiilse pikaajalise arengu tagamisele suunatud sihid ja meetmed.

Strateegia kohaselt innustab Venemaa tugevnemine, tema sõltumatu välis- ja sisepoliitika USA-d ning tema liitlasi algatama vastutegevust, sest nad püüavad säilitada oma domineerivat positsiooni maailmas. Seetõttu järgivad nad Venemaale piirangute kehtestamise poliitikat, mis näeb ette poliitilise, majandusliku, sõjalise ja teabealase surve avaldamist.

Seepärast on Venemaa riiklikuks prioriteediks kindlustada oma positsiooni ühe maailma juhtiva suurriigina. Riigi pikaajaline huvi on Venemaa Föderatsiooni staatuse kindlustamine ühe maailma juhtiva suurriigina, kelle tegevuse eesmärgiks on strateegilise stabiilsuse ja vastastikku kasulike partnerlussuhete tagamine multipolaarse maailma kontekstis.

Riiklike prioriteetide osas rõhutab strateegia riigi kaitsevõime tugevdamist, tema põhiseadusliku süsteemi, suveräänsuse ja territoriaalse puutumatus kaitsmist, riikliku konsensus tugevdamist, elukvaliteedi tõstmist, kultuuri säilitamist ja arendamist, majandusliku konkurentsivõime parandamist ning muid riikliku julgeoleku põhimõtteid.

Strateegia punkti 14 kohaselt jätkab rahvusvahelistes suhetes domineerimist jõud. Püüdlus suurendada ja moderniseerida ründerelvastust ainult nõrgendab üleilmset julgeolekut ning relvastuse kontrolli alaste rahvusvaheliste lepingute ja kokkulepete süsteemi. Euro-Atlandi, Euraasia ja Aasia-Vaikse ookeani piirkonnas ei järgita enam võrdse ja jagamatu julgeoleku põhimõtteid. NATO laienemine ja organisatsiooni lähenemine Venemaa piiridele on tekitanud ohu riiklikule julgeolekule.

NATO jõupotentsiaali suurendamine ja sellele globaalsete ülesannete andmine, mida täidetakse rahvusvahelisi õigusnorme rikkudes, bloki sõjaline aktiveerumine, selle jätkuv laienemine ja selle sõjalise taristu lähenemine Venemaa piiridele tekitavad ohtu riiklikule julgeolekule.

Strateegias väidetakse, et USA laiendab oma sõjalis-bioloogiliste laboratooriumite võrgustikku Venemaaga piirnevate riikide territooriumile. Maailm seisab ikka veel vastamisi keemiarelvade levimise ja kasutamise suure ohuga, samuti on ebaselge, millistel välisriikidel on bioloogiline relv või vahendeid selle väljatöötamiseks ja tootmiseks.

Strateegia süüdistab USA-d ja EL-i 2014. aasta Euromaidani riigipöörde toetamises. USA ja EL-i toetus Venemaa arvates põhiseadusvastasele riigipöördele Ukrainas tõi kaasa sügava lõhe Ukraina ühiskonnas ja relvastatud konflikti. See muudab Ukraina Euroopas pikaajaliseks ebastabiilsuse allikaks, mis asub otse Venemaa piiril. "Värviliste revolutsioonide" õhutamise on üks peamisi ohte Venemaa julgeolekule.

Venemaad ümbritsevaid piirkondi iseloomustab kasvav militariseerumine ja võidurelvastumine.

Strateegia märgib, et Lääne jõupingutused seista vastu integratsiooniprotsessidele ja luua kriisikoldeid Euraasia piirkonnas avaldavad negatiivset mõju Venemaa püüdlusele seista oma riiklike huvide eest.

Strateegia kohaselt on Venemaa samal ajal valmis arendama suhteid NATO-ga, et tagada üleüldist julgeolekut Euro-Atlandi regioonis. Selle eelduseks on võrdväärne partnerlus ning NATO-poolne Venemaa seaduslike huvide ja rahvusvahelise õigusega arvestamine, kui NATO teostab sõjalis-poliitilist planeerimist. Paraku ülejäänud strateegia viimatinimetatud lähenemist ei toeta, vaid vastupidi suurendab Venemaa vastasseisu NATO-ga.

1.5. Venemaa sõjalise doktriini rakendamine ja võimalikud stsenaariumid

Oma sõjalise doktriini ja julgeolekustrateegia elluviimiseks on Venemaa teinud terve rea olulisi samme. Venemaa kaitseminister armeekindral Sergei Šoigu teatas 12. jaanuaril 2016 muu hulgas, et tulenevalt ministeeriumi tegevuskavast kuni aastani 2020 loodi maavägedes eelmise aasta jooksul erinevate ülesannete täitmiseks kaheksa uut brigaadi. Käesoleval aastal moodustatakse lääne suunal kolm uut diviisi.¹⁷ Seejuures ei täpsustata, kus need paiknema hakkavad.

Lääne sõjaväeringkonnas on loomisel 1. kaardiväe tankiarmee, mis oma iseloomult on operatiivtaseme pealetungi väekoondis. Selle koosseisu on arvatud sellised eliitüksused nagu 4. Kantemirovi-nimeline tankidiviis ja 2. kaardiväe Tamani motolaskurdiviis. Lisaks kuulub selle armee koosseisu tanki- ja motolaskurbrigaad.

Silmatorkav on asjaolu, et Venemaa on oma sõjalise ettevalmistuse tähe all viinud viimastel aastatel läbi arvukalt eri tasandi õppusi, kus osalejate arv ületab mitmekordselt näiteks peavaenlaseks peetava NATO vastavatel õppustel osalejate arvu.

Artem Kuurevi andmetel osales näiteks õppusel Vostok 2010 üle 100 000 armeeteenistuses oleva mehe ja naise, 1500 tanki, 120 lennukit ja 70 laeva. Õppusel Vostok 2014 olid need arvud veelgi suuremad – 155 000 sõjaväelast ja 2500 ühikut lahingutehnikat. Sellega on püstitatud uus rekord ja need olid suurimad manöövrid pärast Nõukogude Liidu kokkuvarisemist.¹⁸

Novembris 2012, pärast Sergei Šoigu määramist Venemaa kaitseministriks, hakkas Venemaa oma relvajõude suurendama. See hõlmas uute üksuste moodustamist, olemasolevate üksuste lahinguvõimekuse täiustamist ning käsuliini ja kontrolli elementide arendamist.

¹⁷ Министерство обороны Российской Федерации. 12.01.2016. Министр обороны генерал армии Сергей Шойгу провел селекторное совещание с руководством Вооруженных Сил.

¹⁸ Kuurev, Artem. 24.03.2015. Why Cold War-style military exercises of Russia and NATO are heating up.

Pärast 2013. aastat on Venemaa paigutanud Lääne sõjaväeringkonda uusi üksusi, sealhulgas 80. motoriseeritud laskurbrigaadi Alakurtisse, 15. maaväe lennubrigaadi Ostrovisse ja 61. lennuväebaasi Valgevene Vabariigi territooriumile, kus paiknevad neli hävitajat Su-27. 26. taktikaline raketibrigaad, mis asub üsna Balti riikide ja Põhjamaade piiride lähedal Luugas, on varustatud Iskander-M/K tüüpi liikuvate keskmaa raketikompleksidega.

Lähitulevikus plaanib Venemaa tugevdada ja ümbervarustada oma õhudesantvæed ning anda nende väeüksustele tanki- ja kahurvæe toetusüksused. Kurskis ja Kaliningradi oblastis paiknevad taktikalised raketibrigaadid kavatsetakse varustada samuti Iskanderitega. Venemaa kavatseb suurendada oma Valgevenes paiknevate sõjalennukite arvu, et see vastaks õhuvæebaasi suurusele.¹⁹

Juba mitmeid aastaid on Venemaa sõjavæeõppuste käigus uurinud erinevaid läänesuunalisi rünnakustsenaariume.²⁰ Näiteks õppused Zapad 1981 ja Zapad 1984 ei erinenud oma suunitluselt ja eesmärkidelt õppustest Zapad 2009 ja Zapad 2013. See on kõnekas fakt, mis paljuski määrab Venemaa järjepideva läänevastase hoiaku.²¹

Venemaa sõjavæeõppuse Zapad 2009 stsenaariumi kohaselt viidi läbi rünnakuoperatsioonid NATO liikmesriikidest naabermaade vastu. Ametlikel andmetel osales 14 000 sõjavæelast. Tegelik arv oli 30 000. Õppusel keskenduti maavæeoperatsioonidele. Sõjavæeõppused toimusid Kaliningradi oblastis, Valgevenes, Moskvast, endises Leningradis ja Põhja-Kaukaasias. Sõjavæeõppus hõlmas ka ennetavat taktikalist tuumalööki Varssavi pihta.²²

Veel enne Ukraina sõda toimunud õppuse Zapad 2013 stsenaarium nägi ette taaskordse ründetegevuse läbimängimist NATO liikmete Poola ja Balti riikide vastu. Seejuures harjutati esimest korda totaalse sõja versiooni, kus alates mobilisatsioonist kuni ametkondadevahelise ühistegevuseni mängiti läbi kaasaegse sõja väga mitmetasandilisi stsenaariume.²³

Sõjavæeõppusel Zapad 2013, mille eesmärk oli järjekordselt mängida läbi rünnakustsenaarium NATO liikmesriikidest naabermaade vastu, trenniti Venemaa relvajõude kiiresti lõppu tegema Balti riikide relvajõududele. Ametlikel andmetel osales 21 900 sõjavæelast. Tegelik arv oli ligikaudu 70 000. Kaliningradi oblastis, Valgevenes, Lääne sõjaväeringkonnas ja Arktikas toimunud õppusel harjutati õhuvæe ja merevæe abil vägede ümberpaigutamise operatsioone. Stsenaariumi osaks oli ka ennetav tuumalöök.²⁴

¹⁹ Sargs. 15.07.2015. Russia increases its military presence near Baltic States; NATO's reaction is adequate.

²⁰ *Ibid.*

²¹ Mihkelson, Marko. 09.02.2016. Ettekanne Helsingis Paasikivi Seltsis.

²² Sargs. 15.07.2015. Russia increases its military presence near Baltic States; NATO's reaction is adequate.

²³ Mihkelson, Marko. 09.02.2016. Ettekanne Helsingis Paasikivi Seltsis.

²⁴ Sargs. 15.07.2015. Russia increases its military presence near Baltic States; NATO's reaction is adequate.

Stephen Blank märgib, et sõjaväeõppused Zapad on rõhutanud kasvavat sõjalist ja poliitilist partnerlust Venemaa ja Valgevene vahel, mis tekitab erilist muret USA liitlastele Balti riikides ja Poolas. Venelaste sõnade kohaselt nägi Zapad 2013 stsenaarium ette riikidevaheliste suhete halvenemist rahvustevaheliste ja etnilis-religioosete vastuolude ning territoriaalsete nõudmiste tõttu.²⁵

Viimastel aastatel on Venemaa märkimisväärselt suurendanud oma iga-aastaste sõjaväeõppuste ulatust ja sagedust ning astunud täiendavaid samme, nagu välkõppuste ja sõjaväeüksuste ootamatu lahinguvalmiduse kontrolli korraldamine.²⁶ Jens Stoltenberg rõhutab, et viimase kolme aasta jooksul on Venemaa läbi viinud 18 välkõppust. Nende meetmete eesmärgiks on tõsta Venemaa sõjajõudude lahinguvalmidust laiaulatuslike piirkondlike konfliktide jaoks. Veebruarist 2014 kuni septembrini 2015 viis Venemaa läbi vähemalt kuus erisuguse suuruse ja ulatusega välkõppust ning kaks laiaulatuslikku plaanilist õppust, milles osalesid väed Lääne, Kesk ja Lõuna sõjaväeringkonnast.²⁷ Välkõppusel Kaliningradis osales 9000 sõjaväelast koos sadade soomusmasinate ja suurtükiväega.²⁸

Üheks teiseks välkõppuseks Lääne ja Kesk sõjaväeringkonnas mobiliseeriti 150 000 sõjaväelast ja Balti laevastik. Need õppused demonstreerivad Moskva võimet liigutada sõjavägesid kiiresti oma piire mööda ja kujutavad otsest muret NATO idapoolsetele liitlastele. Näiteks alustas Poola 2014. aasta märtsis artikkel 4 alaseid konsultatsioone NATO peakorteris, kuna tunnetas neid õppusi ohuna oma julgeolekule.

Teine Vene vägede paiknemisega seotud murettekitav asi on juurdepääsu takistamise A2/AD võimekusega süsteemide paigutamine Moskva poolt aladele, mis on USA ja liitlaste globaalse ja regionaalse väevõimu näitamise jaoks kriitilise tähtsusega. Venemaal on pikamaa õhutorjoraketid, laevatorjoraketid ja maa-maa-tüüpi juhitud raketid, mis on paigutatud Kaliningradi, Arktikasse, Valgevenesse, Krimmi, mööda tema läänepiiri ja nüüd üha enam ka Süüriasse. Need annavad Moskvale võimaluse kontrollida üliolulisi maismaa-, mere- ja õhuteid Balti riikidesse, Mustale merele ning mujale Kesk- ja Ida-Euroopasse. Kuigi USA poliitikategijad on keskendunud Hiina A2/AD võimekusele Vaiksel ookeanil, on praegu vaja arvestada ka sellega, kuidas Venemaa A2/AD positsioon Euroopas ja võimalikult ka Lähis-Idas loob talle ainuomaseid väljakutseid. Nimelt on USA eelpositsioneeritud võimekusel Ida-Euroopas suhteliselt piiratud iseloom, mis toob kaasa vajaduse isikkooseisu, varustuse ja materjali üleilmse ja regionaalse ümberpaigutamise järele hädaolukorra tekkimise puhul mis tahes kohas Venemaa läänepiiri läheduses.²⁹

Juurdepääsu ja tegevusvabaduse takistamist A2/AD määratletakse järgmiselt. Juurdepääsu takistamise all peetakse tavaliselt silmas strateegilist võimet takistada pealetungival vastasel jõuda operatsioonipiirkonda,

²⁵ Blank, Stephen. 21.06.2013. Moscow Pulls Back the Curtain on Zapad 2013.

²⁶ Norberg, Johan. 11.12.2015. Training to Fight – Russia's Major Military Exercises 2011–2014.

²⁷ Stoltenberg, Jens. 26.11.2015. Modernising the rule-book of European security.

²⁸ Reuters. 16.12.2014. Russia carried out snap military drills in Kaliningrad region.

²⁹ Hicks, Kathleen H.; Conley, Heather H. February 2016. Evaluating Future U.S. Army Force Posture in Europe, lk 2–3.

tegevusvabaduse takistamise all aga mõistetakse enamasti taktikalist võimet piirata vastase tegevusvabadust operatsioonipiirkonnas.³⁰

Kokku võttes saab märkida, et nii Putini doktriin kui ka Venemaa julgeolekustrateegia on kõike muud kui NATO-ga dialoogi otsimine. Tegemist on otsese vastandumisega NATO ja läänemaailmaga ning see on toonud kaasa külma sõja aegse vastasseisu jätkumise.

³⁰ Joint Operational Access Concept. 17.01.2012.

2. NATO HEIDUTUSE HETKESEIS JA PERSPEKTIIVID

USA president Barack Obama ütles 3. septembril 2014 Tallinnas peetud kõnes, et Tallinna, Riia ja Vilniuse kaitsmine on NATO jaoks sama tähtis nagu Berliini, Pariisi ja Londoni kaitsmine. Tsiteerides Marie Underi kunagises luuletuses esitatud küsimust: "Kes annab abi? Kohe, praegu, nüüd!", vastas Obama: "NATO, kaasa arvatud Ameerika Ühendriikide relvajõud!" "Me tuleme siia Eesti eest, Läti eest, Leedu eest. Ükskord te kaotasite oma iseseisvuse. NATO-ga ei kaota te seda enam kunagi!" kinnitas USA president.³¹

Alates Venemaa agressioonist Ukraina vastu on NATO taas keskendunud oma peaülesandele – kollektiivkaitse tagamisele. Püsivalt halvenev julgeolekukeskkond ning Venemaa revisionistlik poliitika on survestanud NATO liikmesriike kasutusele võtma heidutusmeetmeid, sealhulgas erinevate väevõimekuste paigutamist alliansi idatiivale.

Kui NATO Walesi tippkohtumise ajal 2014. aasta suvel räägiti veel idatiiva julgestusmeetmetest, siis täna on põhiterminina kasutusel "heidutus". See vastab paremini kujunenud julgeolekuolukorrale ja võimaldab täpsemini sõnastada ühispoliitikat. NATO peab tagama nähtava heidutuse kõikjal, kus võib varitseda oht alliansi territooriumile.

2.1. NATO tuumaheidutus ning Venemaa tuumarelvastuse täiendamine ja kasutamise võimalus

Külma sõja ajal põhines NATO heidutusstrateegia Nõukogude Liidu tavarelvastusalase üleoleku vastu Euroopas tuumarelvaga karistamise ähvardusel. USA väed Lääne-Euroopas toimisid USA-poolse tuumarünnakuga vastamise käivitajatena, et kinnitada Euroopa liitlastele, et Washington annab nende eest vastulöögi ja hoiab ära selle, et Nõukogude Liit kasutab ära oma tavarelvastusalast üleolekut.

NATO käsutuses on konventsionaalset võimekust piisavalt ja on raske uskuda, et ta otsustaks tuumarelvaga kasutada, ilma et prooviks enne alternatiivset strateegiat. Teiseks, eskaleerumisrisk on kõrge ja NATO ühtsust oleks raske säilitada. Seega pakuvad tuumarelvad Venemaa võimaliku tegevuse puhul, mille hulka kuulub ka võimalik rünnak Balti riikide vastu, piiratud heidutusväärtust. Arvestades tuumarünnakuga ähvardamise piiratud usutavust, peab USA Venemaa agressiooni vastase heidutuse peamise vahenditena toetuma tuumarelvaga mittekasutatavatele sõjalistele jõududele ning majanduslikele ja diplomaatilistele vahenditele.³²

³¹ Remarks by President Obama to the People of Estonia. 03.09.2014.

³² Hicks, Kathleen H.; Conley, Heather H. February 2016. Evaluating Future U.S. Army Force Posture in Europe, lk 5.

James Conca leiab, et Venemaa tuumarelvastuse täiendamine on kahtlemata klassikalises külma sõja võtmes jõu näitamine, kuid vähema võimsusega taktikaliste pommide loomine kujutab endast palju häirivamat kõrvalekallet kunagisest teooriast – sisuliselt tähendab see vastastikku tagatud hävitamise doktriini hülgamist.³³ Nina Tannenwaldi järgi peetakse taktikalise tuumapommi kasutamist Lääne poolt tsiviilohvrite suure arvu ja järgneva humanitaarkriisi tõttu äärmiselt ebausutavaks. Üldiselt on tuumarelva kasutamine rahvusvaheliselt hukka mõistetud, kuid Moskva on jätkuvalt rõhutanud tuumarelvale toetumist, andes mõista, et ei pruugi hoolida sellest ”tabust”.³⁴

Polina Tihhonova märgib 6. novembril 2015 uudisteportaalil ValueWalk avaldatud artiklis, et Venemaa on valmis tuumarelva kasutama. Seejuures tugineb autor Venemaa tippeksperdi ja Pentagoni endise asekaitselieri Evelyn Farkase ning teiste tippeksperptide seisukohtadele.

Pentagoni arvates on Moskva sellega, et Venemaa president Vladimir Putin käskis oma julgeolekunõukogul välja töötada kaitseks mõeldud tuumavarustuse, valmis kasutama tuumarelva ”kiire rahu saavutamiseks”. Seda arvestades on Evelyn Farkas kutsunud Obama administratsiooni tungivalt üles kaaluma surmavate relvade saatmist Ukrainasse, alalise maavägede kontingendi paigutamist Ida-Euroopasse, Euroopa julgeoleku tugevdamise algatuse (European Reassurance Initiative) muutmist alaliseks ja suurema hulga sõjavarustuse tarnimist Venemaa naaberriikidesse.

Farkase kommentaarid tulid samal ajal kui uudised, et NATO paigutab Venemaa naaberriikidesse umbes 4000 lahinguväelast. Nii Ameerika kui ka Venemaa eksperdid ütlevad, et see tegevus võib tõenäoliselt tuua kaasa sõjaohu eskaleerumise Euroopas ning sõjalise vastasseisu kahe maailma suurima tuumajõu – USA ja Venemaa – vahel.

Sõda, mis hõlmab NATO-t, USA-d ja Venemaad, ”tähendaks tõenäoliselt kui mitte inimkonna lõppu, siis kõikide inimkonna mugava tuleviku võimaluste lõppu”, teatas ValueWalk, osundades Press TV intervjuud USA politoloogiga Don DeBariga.

Farkase hinnangul on tänane Venemaa võrreldes Nõukogude Liiduga tehnoloogiliselt ja sõjaliselt palju arenenum. Küberasjades on ta Läänega samal tasemel. Farkas lisas, et kui läheb ”tuumarelvadega mõõgatäristamiseks”, siis on praegune Venemaa ka palju hoolimatum ja ohtlikum kui Leonid Brežnevi poliitbüroo.

Külma sõja ajal oli nii Venemaal kui ka USA-l ”eluterve” austus tuumarelvade kohutava ja hävitava jõu vastu ning nad pidasid neid vahenditeks, mida kasutatakse alles viimase abinõuna. Aga Putini Venemaa sõjaväeline juhtkond järgib paradoksaalset doktriini ”eskaleerida, et de-eskaleerida”. See tähendab, et Moskva võib kergesti kasutada tuumarelva

³³ Conca, James. 10.11.2014. Does Russia Think Their New Nuclear Weapons Could Win a War?

³⁴ Tannenwald, Nina. 1999. The Nuclear Taboo: The United States and the Normative Basis of Nuclear Non-Use.

selleks, et "saavutada kiire rahu". Juba ainuüksi mõte sellest on äärmiselt ärevusttekitav.³⁵

Veelgi enam, Farkas rõhutab, et alates 2000. aasta sõjalisest doktriinist, kuulutas Venemaa õigust esimesena kasutada tuumarelva vastuseks tavarünnakule, mis seab ohtu riigi eksistentsi. Lisaks sellele töötasid Venemaa relvajõud välja veel ühe vahendi, et püüda heidutada Läänt kasutamast tuuma- või asümmeetrilisi relvi – "eskaleerida, et de-eskaleerida" kontseptsiooni. Põhjendus on see, et vastase jaoks hinda tõstes – küberrünnakuga või tuumarelva piiratud kasutamisega – võiks Venemaa sundida vaenlast kapituleeruma.³⁶

USA relvajõudude maaväe staabiülema kindral Mark Milley sõnul on Venemaa ainus maailma riik, kellel on tuumavõimekus, millest piisab USA hävitamiseks. Samuti peab kindral Venemaad agressiivseks ja Ühendriikide huvidele vastuseisvaks, mistõttu ongi Venemaa tuumarelvad võimelised USA hävitama. Milley hoiatas, et Venemaa presidendi Vladimir Putini hiljutine käitumine näitab, et Moskva võib olla valmis kasutama tuumarelva. Samuti märkis kindral, et Venemaa on rikkunud "Vestfaali korda" sellest ajast, kui alustas 2008. aastal sissetunge suveräänsetesse riikidesse.³⁷

Võttes eelnevat arvesse on erakordselt oluline juba NATO Varssavi tippkohtumisel sõnastada alliansi ajakohane vastus Venemaale tuumaheidutust silmas pidades. See peaks keskenduma tõdemusele, et Venemaa lootus taktikalise tuumarelvaga rünnates saavutada konflikti de-eskaleerumine ei tööta ning viib edasise eskalatsiooni suunas.

2.2. NATO kui Vene agressiivse poliitika peamine tõrjuja

USA mereväe eruadmiral, NATO Euroopa vägede endine ülemjuhataja James Stavridis märkis oma 10. veebruaril 2016 USA Esindajatekoja relvajõudude komisjonile peetud ettekandes, et NATO on olnud peamine Euroopa turvalisuse tagaajaja peaaegu seitse aastakümnet ja jääb selleks edaspidigi.

Hea uudis on see, et tervikuna toodavad 28 NATO riiki 52% maailma SKP-st ja kulutavad kaitsele peaaegu 1 triljon dollarit. Ometi on NATO üldine rahastus 2009. aastast alates vähenenud peaaegu 20%. Jätkuva rahanduskriisi tõttu Euroopas on kaitsekoormuse kandmine muutunud problemaatiliseks kõigi liitlasriikide jaoks. Keskmise Euroopa kaitserahastuse tase on langenud kõigest 1,43%-ni SKP-st, kaugele alla 2% eesmärgi. Kõigest viis NATO 28 liikmest vastavad 2% lävendile. Rahastuse reaalsusest ilmneb, et NATO on vähem ette valmistatud, kui ta peaks olema. Stavridise kinnitusel ei saa oodata, et NATO teeb vähemaga rohkem, seega peab võtma ülesandeks see rahutukstegev suundumus tagasi pöörata.

Venemaa on paljude oluliste aspektide poolest langev jõud, kuid Putini agressiivsel juhtimisel näitab ta ülemaailmsel areenil enesekindlat

³⁵ Tikhonova, Polina. 06.11.2015. Russia Ready To Use Nuclear Weapons: Pentagon's Top Russia Expert.

³⁶ Farkas, Evelyn N. 10.02.2016. Testimony before the House Armed Services Committee on "Understanding and Deterring Russia: U.S. Policies and Strategies".

³⁷ Tikhonova, Polina. 06.11.2015. Russia Ready To Use Nuclear Weapons: Pentagon's Top Russia Expert.

positsiooni. Hoolimata Venemaa majanduse arengu aeglustumisest (sanktsioonide ja naftahindade langemise tulemusena) tahab ta järjekindlalt ajada ennastkehtestavat välispoliitikat. Kreml on alates Krimmi hõivamisest 2014. aastal suurendanud kaitsekulutusi üle 25%, ehkki ennustatakse, et Venemaa SKP 2016. aastal taas langeb. See järsk kulutuste suurendamine näitab kavatsust kindlustada oma praeguseid territooriumivõite ning võib anda märku sõjalistest laienemisplaanidest tulevikuks.

Venemaa allveelaevade tegevus on muutunud nii aktiivseks, nagu see pole olnud külma sõja ajast saadik, Venemaa lennukid provotseerivad jätkuvalt NATO liikmete suveräänset õhuruumi. Need ja teised tegevused, kombineerituna küsitava kavatsusega "välkõppustega", moodustavad selge ja järelejätmatu agressiivse tooni, mida on raske eirata.³⁸

Venemaa sõjalennukid rikkusid näiteks 2014. aastal Eesti õhupiiri kaheksal korral, enamik juhtumeid leidis aset Vaindloo saare juures. 2015. aastal rikuti Eesti õhupiiri kolmel korral. 18. veebruaril 2016 rikkus Vasknarva kordoni lähedal Eesti õhupiiri Venemaa relvajõudude kopter Mi-8.³⁹ 28. märtsil 2016 sisenes ilma loata Eesti õhuruumi Vaindloo saare piirkonnas Venemaa Föderatsiooni relvajõudude lennuk An-26. Lennuk viibis Eesti õhuruumis alla ühe minuti.⁴⁰

Riigikaitsekomisjoni 2016. aasta 7. märtsi istungil osalenud õhuväe ülema kolonel Jaak Tarieni sõnul rikuvad Venemaa sõjalennukid sageli oma lendudel ka lennuohutusnõudeid, lennates tsiviillennundust ohustades sisselülitamata transponderitega. Nii on viimase kahe aasta jooksul ilmnenud mitu üliohtlikku olukorda Läänemere õhuruumis, kui SAS-i ja Estonian Airi lennukid on sattunud ohtlikule kursile Vene sõjaväelennukitega.⁴¹

11. aprillil 2016 korraldasid kaks Venemaa õhujõudude taktikalist pommitajat Su-24 provokatsioonilise simuleeritud ründekatse Läänemerel rahvusvahelistes vetes asuva USA mereväe fregati USS Donald Cook vastu. Seejuures lähenesid Su-24-d fregatile 20 korda ja lendasid üle fregati 100 jala (30 meetri) kõrguselt. USS Donald Cook oli lahkunud Poola Gdynia sadamast ja asus Läänemerel umbes 70 meremiili kaugusel Kaliningradist.⁴²

14. aprillil 2016 sooritas Venemaa õhujõudude raskehävitaja Su-27 Läänemerel kaootilisi ja agressiivseid manöövreid, rullides 50 jala (15 meetri) kauguselt üle rahvusvahelises õhuruumis lendava USA õhujõudude luurelennuki RC-135.⁴³

29. aprillil 2016 toimus Läänemerel sama tüüpi lennukitega analoogne intsident, kuid seekord rullis Su-27 25 jala (8 meetri) kauguselt üle

³⁸ Stavridis, James. 10.02.2016. Full and Prepered Statement for the Record.

³⁹ BNS. 24.02.2016. Eesti õhupiiri rikkunud kopter kuulub Venemaa relvajõududele.

⁴⁰ Eesti Kaitsevägi. 28.03.2016. Venemaa Föderatsiooni lennuk rikkus Eesti õhupiiri.

⁴¹ Tarien, Jaak. 07.03.2016. Riigikaitsekomisjoni istung.

⁴² CBS News. 13.04.2016. USS Donald Cook buzzed again by Russian jets in Baltic. Pilt on lisatud käesoleva raporti lissasse 5.

⁴³ Tatum, Sophie; Starr, Barbara. 18.04.2016. Russia denies wrongdoing after jet barrel-rolls over U.S. aircraft.

rahvusvahelises õhuruumis lendava USA õhujõudude luurelennuki RC-135.⁴⁴

Euroopa liitlasvägede ülemjuhataja ja USA Euroopa väejuhatuse ülem kindral Phil Breedlove on järjekindlalt kirjeldanud, kuidas NATO näitajad ja hoiatused on nõrgaks jäänud. Isegi kui luure oleks täiuslik, muudab juba Euroopa ja eriti Balti riikide geograafia Venemaa sissetungile reageerimise uskumatult raskeks.⁴⁵

Eruadmiral Stavridis on veendunud, et NATO-l on siiski sõjalist võimekust Venemaad lüüa ja Vene väed alliansi territooriumilt välja tõrjuda, aga näiteks mis tahes katse Balti riike tagasi vallutada oleks kohutav ja tooks tõenäoliselt kaasa järsu sündmuste eskaleerumise, nagu on selgelt öeldud Venemaa sõjalises doktriinis.⁴⁶

Jeffrey Rathke järgi on Venemaa eriti pärast 2008. aastat arendanud välja võime paigutada kiiresti NATO piiridele üle 100 000 sõjaväelase ilma USA-d ja tema Euroopa liitlasi selle eest praktiliselt hoiatamata. Samal ajal on Venemaa loobunud enamikest olulistest meetmetest, mis tavarelvastuse puhul läbipaistvuse ja ennustatavuse tagasid, ning peatanud oma osaluse Euroopa tavarelvastuse lepingus (CFE-s).

Lääs ei ole nendele suundumustele vastanud: NATO on kinni pidanud 1997. aasta NATO-Vene raamlepingu põhimõttest, et ta ei paiguta olulisi lahingujõude alaliselt riikidesse, mis liitusid NATO-ga pärast külma sõda. NATO Euroopa liikmed on pärast Berliini müüri langemist vähendanud kaitsekulutusi ning on aastast 2001 olnud oma allesjäänud jõududega keskendunud ekspeditsioonioperatsioonidele.⁴⁷

NATO-Venemaa raamleping kohustas kõiki osapooli austama Euroopa riikide, sealhulgas Gruusia ja Ukraina suveräänsust, sõltumatust ja territoriaalset terviklikkust. Viimase seitsme aasta jooksul on Venemaa rikkunud lepingut kaks korda: kõigepealt Gruusias 2008. aastal ja siis Ukrainas 2014. aastal Krimmi annekteerimise ja oma vägede Ida-Ukrainasse saatmisega. Venemaa rikkus lepingut, aga mingil põhjusel on NATO otsustanud, et allianss peab lepingust täht-tähelt kinni.

Võttes arvesse Venemaa agressiivse poliitika NATO suunal, ütles Farkas, et USA Euroopa väejuhatuse peab kaaluma võimalust, et USA väeüksused paiknevad alaliselt idapoolsetes liitlasriikides, nagu Poolas ja Balti riikides Leedus, Lätis ja Eestis.⁴⁸

2.3. Eesti esmase kaitsevõime seisukord

Kaitseväge korralduse seaduse järgi on Kaitsevägi sõjaväeliselt korraldatud valitsusasutus Kaitseministeeriumi valitsemisalas. Kaitseväge juhib ainujuhtimise põhimõttel Kaitseväge juhataja, kes allub kaitseministrile.

⁴⁴ Starr, Barbara. 29.04.2016. Russians 'barrel roll' over another U.S. Air Force plane.

⁴⁵ Stavridis, James. 10.02.2016. Full and Prepered Statement for the Record.

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ Rathke, Jeffrey. 30.11.2015. Can NATO Deter Russia in View of the Conventional Military Imbalance in the East?

⁴⁸ Tikhonova, Polina. 06.11.2015. ValueWalk Russia Ready To Use Nuclear Weapons: Pentagon's Top Russia Expert.

Eesti laiapidne riigikaitse on üles ehitatud totaalkaitse printsiibil ning riigikaitse eesmärk on säilitada Eesti iseseisvus ja sõltumatus, tema maa-ala, territoriaalvete ning õhuruumi lahutamatu ja jagamatu terviklikkus, põhiseaduslik kord ning rahva turvalisus. Riigikaitse juhtimisstruktuur tagab Kaitseväe valmisoleku rahuajal ja kriisiolukordades. Sõjalist kaitset teostavad Kaitsevägi ja Kaitseliit.⁴⁹

Kehtiv kümneaastane riigikaitse arengukava käsitleb aastaid 2013–2022. Eeloleva kümnendi jooksul kasvab Eesti sõjaline kaitsevõime oluliselt. Kaitseväe kiirreageerimisstruktuuri hakkab eelmises arengukavas ettenähtud 18 000 asemel kuuluma üle 21 000 inimese, nende seas praeguse 3100 asemel ka 3600 tegevväelast. Eesti põhivalmidus- ja täiendreservi arvatakse kõik Kaitseväes ajateenistuse käigus välja õpetatud reservväelased ning sinna kuulub kokku 60 000 inimest. 2022. aastaks kasvab põhivalmidus- ja täiendreserv 90 000-ni. Luuakse kaks täielikult mehitatud, relvastatud ja varustatud jalaväebrigaadi, millel on kiirreageerimisvõime.⁵⁰

Kaitseliidu seaduse kohaselt on Kaitseliit Kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsev vabatahtlik, sõjaväeliselt korraldatud, relvi valdav ja sõjaväeliste harjutustega tegelev riigikaitseorganisatsioon. Sõjaväeline harjutus seaduse tähenduses on sõjaväeline väljaõpe, mida Kaitseliit annab oma liikmetele Kaitseliidu ülesannete täitmiseks. Kaitseliidu eesmärk on suurendada vabale tahtele ja omaalgatusele toetudes rahva valmisolekut kaitsta Eesti iseseisvust ja põhiseaduslikku korda.

Kaitseliitu kuulub üle 15 500 liikme. Koos Kaitseliidu eriorganisatsioonide Naiskodukaitse, Noorte Kotkaste ja Kodutütardega on Kaitseliidu peres tegev üle 24 500 vabatahtliku.⁵¹ Muidugi ei saa Kodutütred ja Noori Kotkaid arvata sõjaliste võimete hulka, sest tegemist on noorteorganisatsioonidega.

Riigikaitsekomisjoni 2015. aasta 23. novembri istungil osalenud Kaitseväe juhataja kindralleitnant Riho Terrase hinnangul on Eesti sõjalises riigikaitstes võrdselt olulised nii iseseisev kaitsevõime kui ka koos liitlastega planeeritav kollektiivne kaitse. Kindlasti tuleb esile tõsta oluliste sõjaliste võimete, nagu õhutõrje- ning õhutoetuse võime, puudumist meie iseseisva kaitsevõime vahendite arsenalist. Siin on oluline lahenduste leidmine koostöös liitlastega.

Iseseisvat kaitsevõimet planeerides ei ole mõistlik lähtuda hüpoteetilisest võimalusest, et Eesti suudab vaid oma võimete baasil teostada riigi sõjalist kaitset, sest selleks puudub nii rahaline kui ka inimressurss. Eesti sõjalise riigikaitse planeerimine näeb ette kuni kolme brigaadi suurust väevõimet, mis ei kata meie kaitsevajadust. Kindlasti on oluline vähemalt brigaadi mahus liitlaste üksuste ning lisavõime planeerimine selleks, et tagada optimaalne kaitselahend. Iseseisvalt kaitselahendit üles ehitada tähendaks kaitsekuludeks ette näha minimaalselt 5% SKP-st, kuid see ei kata mingil juhul olulisi võimeid õhu- ning meredomeenis.

⁴⁹ Eesti Kaitsevägi.

⁵⁰ Eesti Kaitsevägi. 11.06.2015. Riigikaitse arengukava.

⁵¹ Kaitseliit.

Positiivsena saab ära märkida Kaitseväe isikkoosseisu kasvu viimasel kahel aastal ning valitsuse poolt operatiivselt kaasatud lisaressurssi (lisaks 2%-le SKP-st) liitlaste kohaloleku kindlustamiseks. Kaitsevägi peab iseseisva kaitsevõime arendamisel lähtuma sõjalisele riigikaitsele eraldatud rahast ning inimvarast, mis Eesti suuruse riigi puhul on ilmselgelt piiratud. Riigikaitsekulutusi tuleb näha osana tervikust, mille planeerimine ning sihipärane kasutamine on pikaajaline ja tulevikku vaatav protsess, kus rahalisele mõõtmele lisaks on oluliste teguritena laual nii inimesed kui ka väljaõpe.⁵²

2.4. NATO heidutuse hetkeolukord ja tulevik

ÜRO põhikirja artikli 2 punkti 4 kohaselt hoiduvad ÜRO liikmed oma rahvusvahelistes suhetes jõuga ähvardamisest või jõu tarvitamisest nii iga riigi territoriaalse puutumatus ja poliitilise sõltumatus vastu kui ka mõnel muul puhul, mis ei ole kooskõlas ÜRO eesmärkidega. Ähvardamise ja heidutuse vahe võib esmapilgul näida hägus, kuid ähvardamine tähendab õigusvastase teoga ähvardamist.

NATO heidutus on õiguspärane, kuna see käib käsikäes liikmesriikide õigusega ennast kaitsta. NATO heidutuse sisu on jõu näitamine. See ei tähenda, et jõudu kasutatakse õigusvastaseks ründeks. Pärast külma sõda on NATO tegevuse fookus olnud heidutuse asemel peamiselt osalemisel kriisireguleerimise operatsioonidel väljaspool NATO territooriumi. Tänapäevaks on fookus taas liitlaste enesekaitsele ja heidutusele.⁵³

Heidutuse põhimõtet toetab ka ÜRO põhikirja artikkel 51, mille kohaselt relvastatud kallaletungi puhul organisatsiooni liikmele ei piira põhikiri mingil määral võõrandamatut õigust individuaalsele või kollektiivsele enesekaitsele, kuni Julgeolekunõukogu ei võta rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks vajalikke meetmeid.

Välisministeeriumi julgeolekupoliitika ja relvastuskontrolli büroo direktori Mariin Ratniku sõnul on Venemaa rikkunud NATO-Vene 1997. aastal sõlmitud raamlepingu põhimõtteid. See aga ei tähenda, et leping on kehtivuse kaotanud. NATO-Vene raamleping ei piira NATO liikmesriikide täiendavate üksuste toomist (heidutust) oma Läänemere-äärsete liikmesriikide territooriumitele. Samuti ei piira täiendavate tavarelvastusüksuste paigutamist teised relvastuskontrollirežiimid ja -lepped. Venemaa soov näib olevat vaadata üle rahvusvahelise õiguse põhimõtteid eesmärgiga muuta Euroopa ja maailma olemasolevat julgeolekukorraldust.⁵⁴

Eesti Kaitseväe relvastuses olevad miinid ja kaitselaengud ning Eestis toodetavad külgniinid ei ole vastuolus Ottawa jalaväemiine keelustava konventsiooniga.⁵⁵

Rahvusvahelise sõjalise staabi ülema esimene asetäitja ning poliitika ja võimete osakonna direktor kindralmajor Neeme Väli sõnul on heidutus NATO loomisest peale üks olulisemaid aluspõhimõtteid. Täna on heidutuse temaatika taas tugevalt päevakorras. Olemasolevad heidutust puudutavad

⁵² Terras, Riho. 23.11.2015. Riigikaitsekomisjoni istung.

⁵³ Riigikaitsekomisjoni istung. 10.03.2016.

⁵⁴ Ratnik, Mariin. 10.03.2016. Riigikaitsekomisjoni istung.

⁵⁵ Riigikaitsekomisjoni istung. 18.04.2016.

dokumendid on iganenud ning vajavad muutunud julgeolekukeskkonnas uuendamist. NATO tuumaheidutus peab jääma, samas on uuem pool hübriidne lähenemine. Heidutada tuleb ka mitteriiklikke formeeringuid, nagu terroriorganisatsioonid. NATO heidutuse ajakohastamine peaks olema tehtud Varssavi tippkohtumiseks.⁵⁶

2014. aasta suvest 2015. aasta kevadeni toimunud sõjamängude seerias uuris USA mõttekoda RAND Corporation, millisel kujul võiks lähiajal toimuda Venemaa sissetung Balti riikidesse ja milline võiks olla selle võimalik tulemus. "Mängude" tulemus on üheselt mõistetav: praeguse vägede paigutusega ei saa NATO edukalt kaitsta oma kõige ohustatumate liikmete territooriume. Sõjamängude mõlemad pooli mängisid mitme ala asjatundjad. Pikimaks ajaks, mis Vene vägedel kuluks Tallinna ja Riia äärelinnadesse jõudmiseks, on 60 tundi.

Selline kiire kaotus jätkaks NATO-le piiratud arvu valikuid, mis kõik on halvad. Nimetatud olukorra vältimiseks võib piisata umbes seitsmest brigaadist koosnevast väest, millest kolm on soomusbrigaadid. Neid toetavad piisavalt õhujõud, maismaapõhised tulejõud ja muud maal paiknevad abijõud, mis on vaenutegevuse puhkemisel võitluseks valmis. Kuigi ka sellest ei piisa regiooni kestlikuks kaitsmiseks või NATO liikmete territoriaalse terviklikkuse taastamiseks, muudaks selline positsioon Moskva silmis strateegilist pilti kardinaalselt.

Ehkki selline heidutuspositsioon oleks üldplaanis kulukas, suudetaks seda siiski endale lubada, eriti võrreldes võimalike kuludega, mis kaasneksid NATO kõige ohustatumate ja haavatavamate liikmesriikide kaitsmise ebaõnnestumisega, mis läheks aastaks maksma ilmselt ligikaudu 2,7 miljardit dollarit. See ei ole väike summa, aga kui seda vaadata alliansi kontekstis, kus liikmesriikide SKP kogusumma ulatub üle 35 triljoni dollari ja iga-aastased kaitsekulutused kokku liidetuna üle 1 triljoni dollari, näib see otstarbekam, võrreldes võimalike kuludega, mis kaasneksid NATO kõige ohustatumate ja haavatavamate liikmesriikide kaitsmise ebaõnnestumisega. Viimane tähendab laastava sõja võimalikku esilekutsumist selle ärahoidmise asemel.⁵⁷

RAND-i raportis ei ole täies mahus arvesse võetud Balti riikide endi sõjalist võimekust, territoriaalkaitset ja reservüksuste kasutuselevõttu.

Poolas asuva Poola-Ukraina uurimiskeskuse analüütik, majandusteadlane ja politoloog Daniel Szeligowski maalib veelgi mustema stsenaariumi: Putin võiks soovi korral oma vägedega kahe päevaga Tallinna või Riiga jõuda.

Balti riikide relvajõud ja mobiliseeritavad reservid kokku on palju nõrgemad kui Ukraina omad ning nende sõjavarustuse hulk on mitu korda väiksem kui Venemaalt toetust saavatel Donbassi separatistidel. Kui Balti riikide sõjaväed kuulutavad oma valmidust tulistada Venemaa "rohelist mehikeste" pihta, peaksid nad olema valmis vastu astuma ka täismõõdus sissetungile pärast seda, kui Moskva reageerib "venelaste mõrvamisele". Just sellisel leiutatud ettekäändel võttis Venemaa parlament 2014. aastal

⁵⁶ Väli, Neeme. 15.02.2016. Riigikaitsekomisjoni istung.

⁵⁷ Shlapak, David A.; Johnson, Michael W. 2016. Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank.

vastu otsuse kiita heaks vägede kasutamine Ukrainas. Nüüd liigub riik tavarünnaku suunas. Peame tõsiselt suhtuma Venemaa 2013. aasta sõjalistesse õppustesse, kus harjutati Balti riikide okupeerimist ja NATO abi blokeerimist.

Kui Putin peaks Balti riikidesse sisse tungima, ei peatataks seda kohe. Näib, et NATO väed Eestis, Lätis, Leedus või Poolas on Balti riikide sõltumatuse ja territoriaalse terviklikkuse ainus tõeline tagatis Venemaa agressiooni ohu korral.

150 roteeruvat USA sõjaväelast ja mõned Abramsi tankid on pigem sümbolne toetus, samal ajal kui NATO asutamislepingu 5. artikli usaldusväärsus on nüüd suurema kahtluse all kui kunagi varem. Asi pole ainult tõelise solidaarsuse ja poliitilise tahte puudumises organisatsiooni sees, vaid ka selles, et Euroopa liitlastel puudub sõjaline võimekus piisavad väed kiiresti kohale saata.⁵⁸

Ei tohi unustada, et Balti riigid on poolenisti Vene vägede piirderõngas, sest väed paiknevad Venemaa enda territooriumil, Valgevenes ja Kaliningradi oblastis. Minskil on sama suur võim Valgevene territooriumil paiknevate Vene vägede üle kui Kiievil oli Krimmis paiknevate Vene vägede üle. Valgevenest Kaliningradi viiva Suwałki maakoridori saab rajada mõne tunniga ja see lõikaks Balti riigid ära nende NATO liitlaste maavägedest.

Tomasz Szatkowski väitel on Venemaal mõningate vähem optimistlike hinnangute kohaselt pärast rohkem kui tosinat aastat kaitsekulutuste suurendamist ning endise kaitseministri Anatoli Serdjukovi algatatud igakülgseid ja kaugeleulatuvaid riigikaitsereforme piisavalt tegevvägesid (ilma reserve mobiliseerimata), et katta kolm samaaegset operatsiooni: rünnakutegevus Balti riikide vastu, sõjaline kokkupõrge Poolas ja Kiievi jõudude jätkuv kinnihoidmine Ida-Ukrainas.⁵⁹

Riigikaitsekomisjoni liige, endine Kaitseväge juhataja kindral Johannes Kert on asjakohaste teemade käsitlel korduvalt rõhutanud NATO laevastiku olulisust Läänemerele. Laevastik tagab strateegiliselt vajaliku kaitse, sealhulgas õhukaitse ning liitlasvägede üksuste kohaletuleku. Külma sõja ajal oli Tartus paikneva NSV Liidu õhuväe üksuse ülesandeks anda Taani väinadele tuumalööki, vältimaks NATO laevastiku sisenemist Läänemerele.⁶⁰

Kindralmajor Neeme Väli on seisukohal, et regionaalset konflikti ei saa toimuda, saab toimuda üleüldine konflikt ja NATO peab rakendama meetmeid kõigis suundades. USA on võimeline globaalselt reageerima seoses eelpaigutusega ja see sunnib vastast oma jõude hajutama. Balti riikide isoleerimist tuleb vältida, koridor Kaliningradi ja Valgevene vahel tuleb lahti hoida, et võimaldada vägede juurdetoomine Poola kaudu, vajalikud on õhukaitse ning merejõud. Tulelöökidega A2/AD neutraliseerimisel peab arvestama, et need relvasüsteemid asuvad Venemaa territooriumil.⁶¹

⁵⁸ Szeligowski, Daniel. 26.05.2015. Security of Baltic States: Russia's threats, NATO's capabilities and Belarus factor.

⁵⁹ Szatkowski, Tomasz. February 2016. Poland, lk 23.

⁶⁰ Kert, Johannes. Riigikaitsekomisjoni istungitel.

⁶¹ Väli, Neeme. 15.02.2016. Riigikaitsekomisjoni istung.

Daniel Szeligowski leiab, et parim viis kaitsta end võimaliku okupeerimise eest on muuta selline hüpoteetiline avantüür liiga kulukaks. Sealhulgas tuleb Balti riikidel suurendada esmase enesekaitse võimekust. Selle saavutamiseks peaksid kõik Balti riigid oluliselt suurendama oma sõjalisi kulutusi. Praegu täidab Eesti ainukesena NATO seatud 2% kaitsekulutuste eesmärgi, aga ka sellest ei piisa, arvestades Balti riikide madalat SKP-d. Eesti, Läti ja Leedu sõjaline eelarve kokku on ainult umbes 1,1 miljardit eurot. Balti riikide 6,9-miljonilise kogurahvastiku juures on tegevväelaste hulk umbes 33 000. Võrdluseks olgu öeldud, et Iisrael kulutab kaitsele ligi 5,6% SKP-st (umbes 15 miljardit eurot) ja tegevväelasi on tal 176 500, kuigi riigi rahvaarv on 7,8 miljonit.⁶²

Rem Korteweg ja Sophia Besch soovivad NATO-l välja töötada selge heidutussõnum ning rõhutada, et NATO on tuumaühendus, kelle kolmel liikmel on tuumavõimekus. NATO peaks tegema selgeks, et Venemaal või kellelgi teisel ei lasta NATO-t tuumajõu abil šantažeerida. Lisaks peaks NATO korraldama rohkem sõjalisi õppusi piirkondades, mida ohustab Venemaa A2/AD taktika, nagu Läänemeri ja Must meri, võib-olla ka Põhja-Jäämeri.⁶³

Washingtonis asuva strateegiliste ja rahvusvaheliste uuringute keskuse uurimismeeskond rõhutab tungivat vajadust suurendada USA ja liitlaste küber- ja elektroonilise sõja alast võimekust Euroopas. Koalitsiooni kübervõimekuse nõrkus on probleem, mis mõjutab iga tegevusala. Probleem on laiem kui käesoleva uurimise uurimisvaldkond või küsimus, millega USA Euroopa armee suudab toime tulla. Võimekus, mida Venemaa on selles valdkonnas näidanud, nõuab vastu- ja kaitsemeetmete läbimõeldud arendamist. USA Euroopa armee koostöös USA valitsuse ja NATO-ga peaks hakkama välja töötama meetmeid, mis kasutavad paremini ära Venemaa haavatavaid külgi. Poliitikategijad peaksid kaaluma, kuidas USA Euroopa armee koos Ühendriikide armee kübervaldkonna juhatusega saaks tihendada koostööd NATO kollektiivse küberkaitse oivakeskusega, mis asub Eestis.⁶⁴

2.5. NATO otsustusprotseduurid

NATO-l on olemas operatiivplaanid kogu oma territooriumi, sealhulgas Balti riikide ja ülejäänud Ida-Euroopa kaitseks. Samuti on välja töötatud nende rakendamiseks vajalik otsustusprotseduur.

NATO on seni rakendanud oma sõjalist panustamist puudutavaid otsustusprotseduure peamiselt territooriumiväliste operatsioonide puhul, mille väeloomeprotsess ja poliitiline kooskõlastusvajadus on märgatavalt vähem akuutne, kui seda oleks sõjaline kriis NATO enda territooriumil. Sellest tulenevalt ei saa senise praktika põhjal teha ammendavaid järeldusi selle kohta, kuivõrd efektiivne on NATO otsustusprotsess NATO territooriumil kulgevate operatsioonide käivitamisel.

⁶² Szeligowski, Daniel. 26.05.2015. Security of Baltic States: Russia's threats, NATO's capabilities and Belarus factor.

⁶³ Korteweg, Rem; Besch, Sophia. 09.02.2016. No denial: How NATO can deter a creeping Russian threat.

⁶⁴ Hicks, Kathleen H.; Conley, Heather H. February 2016. Evaluating Future U.S. Army Force Posture in Europe, lk 17.

Samas on liitlased demonstreerinud otsustavust ja kiiret reageerimisvõimet nii Põhja-Atlandi lepingu artikli 5 rakendamisel (pärast 2001. aasta 11. septembri terrorirünnakuid USA-s) kui ka artikli 4 alusel konsultatsioonide pidamisel (Türgi palvel 2003. aastal Iraagi sõja ajal, 2012. aastal pärast seda, kui Süüria sõjavägi lasi alla Türgi lennuki, 2014. aastal Poola, Läti ja Leedu palvel seoses Krimmi okupeerimisega ja 2015. aasta juulis pärast terrorirünnakuid).

Seetõttu ei peaks olema kahtlust, et sama tehtaks ka Ida-Euroopas või Baltikumis puhkeva kriisi puhul. Ka 2007. aastal Eestis toimunud sündmused demonstreerisid, et NATO on oma territooriumil aset leidvate kriiside tekkides valmis operatiivselt konsulteerima ning vajadusel valmistuma kiirelt vajalike meetmete rakendamiseks (mida tollal tehti nt kübertõrjemeeskonna saatmise näol) ka juhul, kui tegemist ei ole otseselt sõjalise ohuga NATO territooriumile. NATO kiirreageerimisjõududesse on riigid määranud oma üksusi koos vajalike mandaatidega, mis ei peaks jõu kasutamist ega NATO liitlasvägede ülemjuhatajale allutamist takistama.

NATO testib ja arendab regulaarselt oma sõjalisi otsustusprotseduure koostöös liikmesriikide valitsustega. Viimati harjutati organisatsiooni kriisi korral kasutatavaid konsultatsiooni- ja otsustusprotseduure 2016. aasta märtsis õppuse CMX (Crisis Management Exercise) raames.

Samas ei tasu NATO heidutusvõimet siduda pelgalt NATO enda otsustusprotsessiga. NATO liitlaste vaheline rahuaegne koostöö ühise väljaõppe ja koostoimestandardite arendamise näol loob operatiivsed eeldused liitlastevahelise sõjalise abi andmiseks ka väljaspool Põhja-Atlandi lepingu raamistikku, näiteks ÜRO põhikirja alusel tohib abistada rünnatavat riiki.

2.6. NATO liitlaste panustamine heidutusse

NATO kaitseministrite kohtumisel 2015. aasta juunis Brüsselis otsustati suurendada valmisolekut ja võimalikele ohtudele vastulöögi andmise võimekust. NATO kaitseministrid otsustasid kolmekordistada reageerimisjõudude isikkoosseisu 13 000-lt 40 000 sõjaväelaseni. 23. juunil 2015 lubas USA kaitseminister Ashton Carter Tallinnas, et USA paigutab kuude Kesk- ja Ida-Euroopa riiki mehhaniseeritud pataljoni, et tasakaalustada julgeolekuolukorda pärast Venemaa agressiooni Ukrainas.⁶⁵

Kaitseminister Ashton Carteri sõnul kulutab USA 2017. aastal 3,4 miljardit dollarit, et tugevdada positsioone Euroopas ja toetada NATO liitlasi, kes seisavad silmitsi Venemaa agressiooniga. Carteri jaoks on Venemaa USA jaoks väljakutse. Pool summat on mõeldud väljaõppeks ja lahingutehnika eelpaigutuseks Ida-Euroopasse. NATO-l on Venemaaga kokkulepe mitte paigutada vägesid Venemaa piiridele, kuid kuna NATO õppused Ida-Euroopas toimuvad rotatsiooni põhimõttel, on tulemuseks praktiliselt nende alaline paigutamine.⁶⁶

⁶⁵ Sargs. 15.07.2015. Russia increases its military presence near Baltic States; NATO's reaction is adequate.

⁶⁶ MacAskill, Ewen. 01.02.2016. UK to send five ships to Baltic as part of Nato buildup against Russia.

Euroopa julgeoleku tugevdamise initsiatiivi eelarve kasvab neli korda. Barack Obama poolt 2014. aastal Poolas välja kuulutatud Euroopa julgeoleku tugevdamise initsiatiiv sündis reaktsioonina Venemaa agressioonile Krimmis ja Ida-Ukrainas. 2015. aastast alates on USA seda kasutanud tihti korraldatavate õppuste rahastamiseks, vägede ümberpaigutamiseks, investeringuteks taristusse, koostööks liitlastega Ida-Euroopas ja ettevalmistustöödeks, mille järel luuakse NATO idatiival sõjaväebaasid. Esimesel aastal oli initsiatiivi eelarve 985 miljonit dollarit, järgmisel aga kärbiti see 789 miljoni dollari peale. 2017. aastaks taotleb Pentagon eelarve tõusu 3,419 miljardi dollarini ja sellel summal on Kongressis olemas parteideülene toetus.

Peaaegu 2 miljardit initsiatiivi eelarverahast kulub selleks, et Euroopasse viia ja seal hoida ühte soomusbrigaadi, kuhu kuulub 90 tanki M1A2 Abrams, 90 jalaväe lahingumasinat 90 M2 Bradley ja 112 soomustransportööri M113. See tagab kahe USA soomuspataljoni (60 tanki) ja soomusjalaväe (74 ratastel soomukit Stryker) püsiva kohaloleku nii Poolas kui ka Balti riikides, samuti nende ajutise paigutuse Bulgaariasse ja Rumeeniasse. Osa varustust, relvi ja laskemoona ostetakse spetsiaalselt sel otstarbel. Samuti püstitatakse terve diviisi juhtimiskeskus.⁶⁷

Finantsaastal 2017 (see algab 2016. aasta oktoobris) toimuvates Ida-Euroopa operatsioonides osaleb 4955 maaväelast ja 127 USA õhujalaväelast nii eesliini- kui ka reservüksustest. Need arvud ei sisalda püsivalt Euroopas paiknevaid vägesid. Lisaks osalevad õppustel Swift Response USA-s paiknevad globaalsed reageerimisjõud ja strateegilise õhutranspordi üksused. Õppuse Anakonda 2016 jaoks tuuakse otse Fort Braggist kohale õhuründebrigaad, mis maandub ühel Poolas asuvatest õppepolügoonidest. Õhuväele on tehtud ülesandeks välja töötada realistlik õppuste kava, mille hulka kuulub ka vaenlase sõjalennukite tegevuse simulatsioon.

Initsiatiivi ühe osana uuendatakse Saksamaal Spangdahlemis asuvat USA lennukibaasi ja seal hakkavad paiknema USA uusimad lennukid, muu hulgas ka F-22 Raptorid ja F-35 Lightning II-d. 20 kõrgetasemelist hävitajat F-15C jäävad ka edaspidi Ühendkuningriigis asuvasse Lakenheathi baasi, kuigi vahepeal peeti plaane need sealt ära viia. Keflaviki õhuväebaas Islandil viiakse uuele tasemele, nii et sealt saaks juhtida uusimaid merepatrullilennukeid P-8A Poseidon ja allveelaevavastaseid hävitajaid.

Kahe Poola õhuväebaasi (Powidzis ja Łaskis) moderniseerimiseks kulutatakse kummalegi 4,1 miljonit dollarit, mille eest hangitakse uut tehnilist varustust ja rajatakse majutusruumid USA õhujõudude taktikaliste lennukite eskadroni personalile. Üsna suuremahulised investeringud kokku 30 miljoni dollari ulatuses on ette nähtud küllaltki halvas korras olevate õhuväebaaside korrastamiseks Bulgaarias, Rumeenias ja Lätis. Samuti täiendatakse Rumeenia, Bulgaaria, Leedu ja Saksamaa õhuväebaasides paiknevaid laskemoonaladusid. Lisaks kavatakse USA oma liitlastele kinkida mitu hoovõturaja kiirremontimise masinat, mille abil saab kahjustatud hoovõturaja viia kiiresti töökorda. Ida-Euroopa õhuväebaasidesse saadetakse samuti lume eemaldamise varustust, maastikuvõimekusega kahveltõstukeid, pukseerimisadmeid ja lennukite tankimise veokeid.⁶⁸

⁶⁷ American tanks to return to Europe. 18.02.2016.

⁶⁸ *Ibid.*

Ühendkuningriigi kaitseminister Michael Fallon lubas, et tema riik saadab Läänemerele veel viis laeva, et tugevdada NATO vägesid võrreldes Venemaa omadega. Fallon ütles: "Oma NATO vägede suurendamisega saadame tugeva sõnumi oma vaenlastele: me oleme valmis reageerima igasugusele ohule ja kaitsma oma liitlasi. 2016. aastal on eriline rõhk Balti riikidel." Minister teatas, et Suurbritannia annab oma panuse NATO alalise mereväkke esimest korda pärast 2010. aastat.⁶⁹

NATO Euroopa vägede endine asejuhataja kindral Richard Shirreff leiab, et president Vladimir Putin on purustanud kõik mõtted strateegilisest partnerlusest NATO-ga. Selle asemel on nüüd Venemaast *de facto* saanud strateegiline vastane. Olukord on isegi ohtlikum, sest oht võib olla eksistentsiaalne, kuna Putin on loonud rahvusvahelise dünaamika, mis võib Venemaa suunata kokkupõrkekursile NATO-ga. Selle kokkupõrke keskmeks oleks märkimisväärse suurusega venekeelne rahvastik Balti riikides, mille huvisid Kreml kasutab Venemaa agressiivse tegevuse õigustamiseks selles piirkonnas. NATO asutamislepingu artikli 5 kohaselt käivitaks iga Putini sõjaline liigutus Balti riikide suunas sõja, mis võib olla tuumasõda, sest venelased punuvad tuumarelvad oma sõjalise mõtlemise igasse vaatenurka.⁷⁰

Venemaa mis tahes sissetungi Balti riikidesse ärahoidmiseks peaks NATO kehtestama alalise kohaloleku selles piirkonnas. Tõhusaks heidutuseks on lisaks Balti õhuturbemissioonile vaja rohkemat kui kõigest episoodilisi õppusi. Selle asemel on vaja alalist maavägede kohalolekut, et hoida ära Venemaa igasugune välkrünnaku operatsioon, mis võiks saavutada oma eesmärgid enne, kui NATO reservid reageerida suudavad. Arvestades Ühendkuningriigi tugevat kaitsesuhet Norra, Taani ja Balti riikidega, oleks sobiv, kui Ühendkuningriik panustaks oma üksustega ühendrelvaliikide brigaadi, mis on varustatud tankide, soomusjalaväe, suurtükiväe, inseneriteenistuse ja ründekopteritega, mis baseeruvad Eestis, Lätis ja Leedus.⁷¹

2.7. Riigikaitsekomisjoni visiit Berliini 01.–04.11.2015

Visiidil osalesid riigikaitsekomisjoni esimees Marko Mihkelson, aseesimees Mart Helme, liige Johannes Kert ja nõunik Ingrid Muul. Toimused kohtumised Bundestagi kaitsekomisjoniga, Kaitseministeeriumi, Välisministeeriumi ja Potsdamis asuva Saksamaa relvajõudude operatiivstaabi töötajatega ning sihtasutuse Teadus ja Poliitika mõttekoja esindajatega.

Eesti on Saksamaa jaoks tähtis liitlane, meie nägemust julgeolekuolukorrast jagatakse ja liitlaskohustusi Eesti suhtes täidetakse. Venemaa suhtes ei ole Saksamaal illusioone, Putini tegevus mõistetakse eranditult hukka, kuid Venemaaga suhtlemist tuleb kindlasti jätkata. Heidutusmeetmete rakendamisel ei tohi minna vastuollu NATO-Vene raamlepinguga, kuigi Venemaa ise on seda lepingut rikkunud.

Eesti ei peaks alahindama oma tähtsust Saksamaa jaoks. Saksamaa mõistab

⁶⁹ MacAskill, Ewen. 01.02.2016. UK to send five ships to Baltic as part of Nato buildup against Russia.

⁷⁰ Shirreff, Richard. February 2016. United Kingdom, lk 6.

⁷¹ *Ibid*, lk 7.

Eestit hästi – külma sõja ajal oli Saksamaa rinderiik ja praegu on selleks Eesti. Saksamaa näeb Eestit ühise kaitse seisukohalt olulise partnerina ning peab Eesti julgeoleku küsimusi enda julgeoleku küsimusteks.

Venemaa tegevusele hinnangu andmisel öeldi, et Ukraina asemel on Venemaa prioriteediks praegu Süüria, kuid see muidugi ei tähenda, et probleem Ukrainas on lahenenud. Sanktsioonide pikendamise teemal tõdeti, et Saksamaa jälgib tähelepanelikult Minski lepingu rakendamist ning et Krimmiga seotud sanktsioone vaadeldakse eraldi. Kuigi Saksamaal on inimesi, kes leiavad, et sanktsioone peaks järk-järgult vähendama, on ka Saksamaa huvides see, et Ukraina ei jääks kaotajaks. Ometi ei saa Saksa poole hinnangul lõpetada suhtlemist Venemaaga. Samuti tuleb regiooni julgeolek tagada kooskõlas NATO-Vene raamlepinguga (hoolimata sellest, et Venemaa seda rikub), et mitte anda Venemaale juurde propagandistlikke argumente.

Saksamaa on nagu vahendaja kahe ohuarusaama (ida ja lõuna) vahepeal, et leida Varssavi tippkohtumiseks tasakaal.⁷²

Saksamaalt pärit analüütik Patrick Keller märgib, et palju realistlikum ja mõistlikum on keskenduda sellele, kuidas kõige paremini kulutada kaitsele raha, ja mitte sellele, kui palju seda kulutada. Saksamaa võiks sõjaliselt panustada rahvusvahelisse stabiilsusesse viisil, mida ei rahastata kaitse-eelarve kaudu. Ta võiks näiteks tugevdada Balti riikide relvajõudusid ja suurendada nende võimekust, eriti mereväe ja maastikuluure võimekust. Sellisest panusest võib teatada NATO-le valmisoleku tegevuskava raames, rahastus võiks tulla näiteks välisministeeriumi eelarve kaudu.⁷³

2.8. Riigikaitsekomisjoni visiit Varssavisse 01.–03.03.2016

Visiidil osalesid riigikaitsekomisjoni esimees Marko Mihkelson, liikmed Oudekki Loone ja Madis Milling ning nõunik Ingrid Muul. Toimused kohtumised Poola Seimi riigikaitse- ja väliskomisjoni liikmetega, Senati kaitse-, välis- ja Euroopa Liidu asjade komisjoni liikmetega ning Senati asespiikriga. Töökohtumised toimusid ka Kaitseministeeriumis, Välisministeeriumis, Poola relvajõudude kindralstaabis ning mõttekodades (Polityka Insight ja OSW).

Poola pool tõdes, et eestlastega ollakse üldiselt peaaegu igas asjas üksmeelel. Nende hinnangul on Varssavi tippkohtumine viimane võimalus saavutada Ida-Euroopas suuremat NATO kohalolekut, kuna kaks aastat tagasi alanud kriis ei ole muutumas maailmas enam paljude jaoks aktuaalne ja Lääs soovib Venemaaga jälle tihedamaid suhteid luua.

Venemaad mõistetakse Eestis ja Poolas sarnaselt. Tegemist on pikaajalise julgeolekuohuga ega saa välistada, et Putini eesmärk on NATO mingil moel ründamine. Seetõttu on suurem heidutus ja strateegilise tasakaalu loomine hädavajalik. Poola eesmärk on jõuda Varssavi tippkohtumisel selles valdkonnas lõplike otsusteni ja luua ”esimest korda alalised baasid riikides, kes taasiseseisvusid pärast Berliini müüri langemist”.

⁷² Riigikaitsekomisjoni 01.–04.2015 Saksamaa visiidi aruanne.

⁷³ Keller, Patrick. February 2016. Germany, lk 20.

NATO-Vene raamlepingu kohta leiti, et on kaks võimalust – kas see on Venemaa-poolse rikkumise tõttu kehtivuse kaotanud või kehtib edasi. Teisel juhul tuleks sellest, kuidas Venemaa on lepingut rikkunud, ka rääkida. Kui aga keegi rääkida ei soovi, siis järelikult tuleks raamleping kõrvale jätta.

Poola mõtleb kogu regiooni, mitte ainult oma territooriumi julgeoleku tugevdamisele ning ei tohiks karta, et Poola paigutatavad üksused ja varustus tuleb Balti riikide arvelt või vastupidi. Balti riigid on küll regioonis kõige haavatavamad ja Varssavi tippkohtumine peaks seetõttu eelkõige Balti riikide julgeolekut tugevdama, kuid samal ajal on ka Poola osa ühtsest süsteemist ning eelkõige Suwałki koridori tõttu on vägede kohalolek just selles piirkonnas oluline. Sõjalisest vaatenurgast oleks tõhus, kui seal oleks brigaadisuurune mitmerahvuseline NATO üksus, millest kolmandiku on poolakad valmis ise välja panema (st 1 Poola, 1 USA ja 1 Lääne-Euroopa pataljon).

Käsitledes NATO liitlasüksuste kohalolekut Balti riikides, lubati saata mehhaniseeritud kompanii sel aastal kolmeks kuuks Balti riikidesse väljaõppele (üks kuu igas riigis). Lisaks panustab Poola Balti õhuturbemissiooni.

NATO tippkohtumise eel on Poolale olulised NATO Walesi tippkohtumisel tehtud otsuste rakendamine, Ida-Euroopa regiooni julgeoleku tugevdamine ja regulaarsed õppused, eelkõige Anakonda 2016. Selles valguses on ülioluline vastuvõtva riigi toetusteenuste väljaarendamine ning rakendamine. Venemaa A2/AD võimekus Ida-Euroopa ja Lõuna-Euroopa suunal on teada. Selle vastu võetakse koostöös NATO-ga kasutusele vajalikud meetmed.

Poola on tõstnud kaitsekulutusi ja selles, nagu ka NATO alalise kohaloleku soovis, valitseb Poolas parteideülene konsensus. Venemaa käitumise tõttu ei ole neid kulutusi raske Poola rahvale põhjendada. Ollakse kindlad, et Poolas ja Baltikumis ei saaks korduda Ukraina stsenaarium: Ukrainas andsid väed alla, sest sõjaväelaste hulgas oli palju vene rahvusest inimesi.

Läänemeri on Venemaa poolt haavatav, mistõttu peaks NATO suurendama ka kohalolekut merel. Poola jaoks on samas mereväe moderniseerimine küll üks prioriteete, kuid see võtab aega.⁷⁴

Kokkuvõtteks saab väita, et nii NATO kui ka tema liikmesriigid mõistavad, et Venemaa kujutab sõjalist ohtu nii Läänemere regioonis kui ka tervikuna NATO-le. Selleks et tagada reaalne heidutus tuleb Balti regioonis oluliselt suurendada NATO liikmesriikide üksuste kohalolekut ja sõjavarustuse eelpaigutust.

2.9. Riigikaitsekomisjoni visiit NATO peakorterisse 11.–13.04.2016

Visiidil osalesid riigikaitsekomisjoni esimees Marko Mihkelson, liikmed Oudekki Loone ja Johannes Kert ning konsultant Irene Kiil.

⁷⁴ Riigikaitsekomisjoni 01.–03.03.2016 Varssavi visiidi aruanne.

Toimusid töökohtumised NATO peakorteri ametnikega, NATO Euroopa liitlasvägede kõrgema peakorteri asestaabiülema kindralleitnant Michel Yakovleffi, Brunssumis paikneva NATO Ühendväejuhatuse staabiülema kindralleitnant Janusz Adamczaki ja teistega. Ümarlaua formaadis arutelul kohtuti Eesti, USA, Saksamaa, Prantsusmaa, Kreeka, Poola, Läti, Leedu, Rootsi, Soome, Taani, Islandi, Norra, Hispaania ja Rumeenia alaliste esindajatega NATO juures.

Saadi ülevaade NATO kaitsepoliitikast ja planeerimisprotsessist NATO julgeoleku- ja kaitse-eesmärkide täitmiseks. Põhiliste teemadena olid arutlusel toimetulek muutunud julgeolekukeskkonnas, valmistumine NATO Varssavi tippkohtumiseks, suhted Venemaaga ja Venemaa vastu suunatud heidutuse piisavuse määr: üksused ja võimekused, kaitsekulutused, sealhulgas hanked, NATO kriisiohjeõppus CMX.

Liitlastel on täna ühine arusaam Venemaa jätkusuutliku heidutamise vajadusest ning Balti regiooni julgeoleku tagamine on muutunud alliansi üheks olulisemaks prioriteediks. Hoolimata NATO ja Venemaa 20-aastasest partnerlusest, peatati alates 2014. aasta aprillist täielikult NATO ja Venemaa praktiline tsiviil- ja militaarkoostöö seoses Venemaa agressiooniga Ukraina vastu. NATO Walesi tippkohtumise seisukoht on, et niikaua kui Venemaa ei austa rahvusvahelisi norme, ei kavatseta praktilist koostööd jätkata. Küll aga on NATO eesmärk püüelda Venemaaga partnerluse poole. Eesmärgi saavutamine aga sõltub ennekõike Venemaast. Walesi tippkohtumine seadis selge eeltingimuse – ei ole tagasipöördumist tavapäraste suhete juurde.

Töökohtumistel tutvustas Marko Mihkelson riigikaitsekomisjoni koostatava raporti põhimõtteid ning riigikaitsekomisjoni poolt Rahvusvaheliselt Kaitseuringute Keskuselt tellitud raporti ”Strateegilise tasakaalu tugevdamine Läänemere piirkonnas” teksti. Selle esmane tutvustamine riigikaitsekomisjonis oli 5. aprillil 2016. Mihkelson andis ülevaate Eesti ettevalmistusest NATO Varssavi tippkohtumiseks. Riigikaitsekomisjoni delegatsiooni põhisoõnum oli: Eesti ootab NATO Varssavi tippkohtumiselt otsuseid, mis heidutuse edasist tugevdamist kinnitaksid.

Veel toimusid kohtumised EL-i poliitika- ja julgeolekukomitees ning Euroopa välisteenistuses.⁷⁵

2.10. Riigikaitsekomisjoni visiit Pariisi 27.–29.04.2016

Visiidil osalesid riigikaitsekomisjoni esimees Marko Mihkelson, liikmed Marianne Mikko ja Madis Milling ning nõunik Liivi Turk. Külastati Rahvusassambleed, Senatit, Kaitseministeeriumi ja kaitsetööstusettevõtet MBDA.

Kohtumised keskendusid vastastikustele hinnangutele julgeolekuolukorra kohta ning ootustele eelseisva NATO tippkohtumise osas. Kohtumistel rõhutati, et mõistetakse Eesti muret regionaalse julgeoleku pärast ja jagatakse arusaama naabri agressivsusest. Samal ajal nimetati, et Venemaa on Süüria olukorra lahendamisel partneriks, ning viidates ka majanduslikele huvidele, peetakse oluliseks Venemaaga dialoogi hoidmist. Dialoogi rõhutamise tonaalsus oli tugevam Senatis.

⁷⁵ Riigikaitsekomisjoni 11.–13.04.2016 Belgia ja Hollandi visiidi aruanne.

Mõtteavaldused Kaitseministeeriumis olid Eesti hinnangutele lähedasemad. Kaitseministeerium on analüüsinud vajadust ja võimalust Balti regiooni panustada, otsus tehakse hiljemalt NATO kaitseministrite 14.–15. juuni 2016 kohtumiseks. Seejuures toetatakse vajadust panustada Balti regiooni ja Poolasse, kuid mitte teistesse piiririikidesse. Prantsusmaa mõistab, et kolm Balti riiki on erilises olukorras tulenevalt oma geograafilisest asukohast ja ka Venemaa Föderatsiooni A2/AD võimekusest. Panustamine peaks olema mitmerahvuseline, piisav ning jätkusuutlik. Prantsusmaa võiks olla kohal Balti riikides ja Poolas, aga mitte teistes idatiiva riikides. Mereriigina on Prantsusmaale väga oluline Läänemere julgeolek ning Prantsusmaa ei kujuta ette, et võiks ohu korral regiooni panustamisest kõrvale jääda, eriti arvestades Eesti reageeringut Prantsusmaa üleskutsele osaleda missioonil Kesk-Aafrika Vabariigis ning kiiret tegutsemist ja solidaarsust peale terrorirünnakut. Muret tekitavad on Venemaa allveelaevade manöövrid Põhja-Atlandil, Põhjamerel ning Läänemerel, sest need sarnanevad külma sõja tipphetkedel toimunuga.

NATO hoiakut tuleb kohandada muutunud olukorrale vastavalt, seejuures on oluline: 1) 360-kraadine lähenemine, mis on ainus võimalus, sest pole võimalik valida, kas reageerida ohtudele lõunast või ohtudele idast, mõlematega tuleb samal ajal tegeleda; 2) NATO reageerimisvõime paindlikkus; 3) otsuste rakendatavus (usutavus) ja tegevuse jätkusuutlikkus. Varasemalt on kohtumistel vastu võetud mitmesuguseid ambitsioonikaid otsuseid, mida ei ole täies ulatuses ellu viidud ning mis ei ole alati olnud ka jätkusuutlikud. Enam niisugust joont jätkata ei saa. Samuti on oluline, et NATO-l oleks ühine sõnum, mis kinnitaks alliansi üksmeelt ja ühtsust.

Kohtumistel rõhutati vajadust sagedamini omavahel kohtuda ja seisukohti tutvustada. Aastal 2017, peale presidendivalimisi, alustab Prantsusmaa taas oma julgeolekupoliitika aluste valge raamatu koostamist.

Kõikidel kohtumisel tänati Eestit panustamise eest Kesk-Aafrika Vabariiki ning kiire reageerimise eest terrorirünnakute järel. Käesoleva aasta juuli algusesse on plaanitud Rahvusassamblee kaitsekomisjoni visiit Eestisse.⁷⁶

⁷⁶ Riigikaitsekomisjoni 27.–29.04.2016 Pariisi visiidi aruanne.

3. JULGEOLEKUDEBATT ROOTSIS JA SOOMES

Venemaa agressiivne julgeolekupoliitika on käivitanud Rootsis ja Soomes enneolematu poliitilise debati. Valikuteks on iseseisvale kaitsevõimele panustamine, riikidevahelise kaitsekoostöö suurendamine või suund NATO liikmesusele.

Küsitlused näitavad suurenevat toetust NATO liikmesusele. Läänemere regioonis toimuva sõjalise konflikti korral ei jääks Rootsi ja Soome ilmselt sellest puutumata.

Rootsi ja Soome NATO liikmesus oleks ka Balti riikidele julgeoleku seisukohast igati tervitatav. Kui Soome ja Rootsi liituksid NATO-ga, siis selle tulemusel muutuks oluliselt Läänemere sõjaliste jõudude tasakaal ning see vähendaks võimalikku agressiooniohtu.

3.1. Sisepoliitilised hoiakud Rootsis ja Soomes

Rootsi ja Soome peaministrid tunnistasid 2016. aasta jaanuaris ilmunud ühisartiklis, et Venemaa agressioon Ukraina vastu on esitanud Euroopa julgeolekule külma sõja aegadest saadik suurima väljakutse. "Me mõlemad rõhutame vajadust pikaajalise strateegia järele, mis tagaks rahu ja stabiilsuse Põhja-Euroopas ja Balti regioonis," kirjutasid Juha Sipilä ja Stefan Löfven, kuid lisasid, et nende riikide neutraliteedipoliitika väärtus on jätkuvalt kõrge.⁷⁷

Rootsi erukindralmajori Karlis Neretnieksi hinnangul oleks väär arvata, et Venemaa agressiivsus meie piirkonnas on probleemiks üksnes Balti riikidele. Hüpoteetilisel konfliktil oleks suur mõju enamikele Venemaa naabritele ja nendele, kes on huvitatud julgeolekust ja stabiilsusest Läänemere regioonis.⁷⁸

Väljaande Focus veebitoimetaja Joseph Hausner osundab USA mõttekoja eksperdile August Cole'ile, kes leiab, et ka Soome ja Norra võiksid Venemaa sihtmärgiks saada. "Põhja-Euroopa on strateegiliselt väga oluline, juba ainuüksi gaasi- ja naftavarude tõttu," ütleb Cole. "Ma arvan, et on väga kindlalt oletada, et see Euroopa osa on ka tulevikus sama stabiilne, kui see minevikus oli."⁷⁹

Łukasz Kulasa järgi on Venemaa soov tõenäoliselt vastupidine – heidutada Soomet ja Rootsit hoiduma tihedamast koostööst NATO-ga või kaalumast

⁷⁷ Mihkelson, Marko. 09.02.2016. Ettekanne Helsingis Paasikivi Seltsis.

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ Hausner, Joseph. 03.03.2016. Dritter Weltkrieg? US-Experten spielen das Horrorszenario durch.

NATO liikmesusega seonduvat. Näiteks 2015. aasta mais toimus osa Venemaa õhuväe ja õhutorje kiirõppuse harjutusi riigi põhjapiiride lähedal. Seda saab tõlgendada otsese vastusena Rootsi, Soome ja Norra õhujõudude ühisõppusele Arctic Challenge 2015.⁸⁰

18. augustil 2015 avaldati Rootsis arvamuskirjeldus, mille autoriteks olid parlamendi riigikaitsekomisjoni sotsiaaldemokraadist aseesimees Åsa Lindestam ja sama parteid esindav väliskomisjoni liige Olle Thorell. Artikli kandev mõte oli, et kuna NATO kollektiivkaitse käivitamine on aeganõudev, siis ei etenda allianss kriisilukorra algfaasis mingit rolli, mistõttu kahepoolsed suhted Soome, Taani, Balti riikide ja USA-ga kujunevad palju olulisemaks kui organisatsiooni kuulumine.

Sõjaline koostöö Rootsi ja USA vahel ei ole midagi uut. Uudne on hoopis sotsiaaldemokraatide põhjendus, miks ei soovita liituda NATO-ga. Ideoloogilised USA-vastased argumendid on nüüd asendunud arvamusega, et allianss on liiga aeglase otsustusprotsessiga. NATO-debatt on demagoogiline võtte suunata tähelepanu mujale Rootsi erakondade tegemata jätmiselt riigi kaitsevõime tagamisel.

Positiivne aspekt on kahtlemata asjaolu, et erinevalt Teise maailmasõja järgesest perioodist ei tee tänane Rootsi valitsus nägu, nagu riik oleks ida ja lääne vahelises vastasseisus erapooletu. See näitab Rootsi ühiskonna suuremat avatust julgeolekuteemade üle arutamisel ja nende küsimuste jätkuvat olulisust kodanike jaoks.⁸¹

Stratforis avaldatu kohaselt võib Rootsis varemalt NATO-sse kahtlevalt suhtunud sotsiaaldemokraatlik erakond olla muutmas oma seisukohta Rootsi liikmeksõleku suhtes, öeldes, et Rootsi võib kaaluda NATO-ga ühinemist, kui saab liituda koos oma naabri Soomega. Kuigi see teema aeg-ajalt ikka ja jälle tõstatatakse, on kaks Põhjamaad juba mõnda aega hoidunud liidu liikmeks hakkamisest, ja avalik aramus praegu liitumist ei toeta. Rootsi osaleb juba koos NATO-ga rahupartnerluse programmis ja võtab osa NATO õppustest, kuid ei ole veel täiel määral integreerunud ning ei kuulu artikli 5 kaitse alla ega kannu NATO liikmete suhtes mingeid kohustusi.

Rangelt sõjalises mõttes saaksid Rootsi ja Soome NATO-ga liitudes juurde mõningal määral võimsust ja täiendava diplomaatilise katte, aga sõjaline tasakaal NATO ja Venemaa vahel ei pruugi lõplikult muutuda. NATO standardite kohaselt on Rootsi ja Soome relvajõud juba suhteliselt integreeritud. Suurim tõhus muutus oleks selgelt märgatav poliitiline signaal, mille NATO, Rootsi ja Soome saadaksid. Isegi ilma liikmeks saamiseks samme astumata teatab juba selle arutaminegi Venemaale, et kui on jutt sõjalisest vastupanuvõimest Venemaa võimaliku agressiooni vastu, valitseb Euroopa riikide vahel solidaarsus.

Venemaas tekitab see mõte ilmselgelt ärevust ja ta on rõhutanud, et suhtub Rootsi katsesse liituda NATO-ga kui otsesesse ähvardusse. Ka Venemaa välisministeerium on teatanud, et Rootsi selline otsus tooks kaasa poliitilised, sõjalised ja välispoliitilised tagajärjed, mis nõuavad vastumeetmeid Venemaa poolt.

⁸⁰ Kulesa, Łukasz. 08.02.2016. Towards a New Equilibrium: Minimising the risks of NATO and Russia's new military postures, lk 9.

⁸¹ Hurt, Martin. 24.08.2015. Rootsi kannapööre NATO küsimuses?

Kuigi Venemaa ei taha, et Rootsi astuks NATO-sse, on ta rohkem mures Soome liikmeks hakkamise pärast. Aastakümneid on Rootsi ja Soome korduvalt öelnud, et nemad astuvad NATO-sse ainult üheskoos. Selle tulemusena oleks veel üks NATO liige kõigest kiviviske kaugusel Peterburist ja Venemaa positsioon Läänemerel oleks ümbritsetud NATO liikmetega. Soome on liitumise koha pealt kõhklevam, teades, et Venemaa ei reageeriks mitte ainult sõjaliselt, vaid ka kaubanduspiirangutega.

Kuid Rootsi seisukohamuutus ei ole veel lõplik ja sotsiaaldemokraatlik erakond peab selle ettepaneku oma kongressile esitama. Kuigi NATO-ga ühinemise protsess kestab tavaliselt pikka aega, võivad Rootsi ja Soome saada kiirendatud vastuvõtu, kui nad selle vastu huvi üles näitavad. NATO vaatenurgast oleks väga kasulik, kui Rootsi ja Soome oleksid liidu liikmed – nad looksid Euroopa põhjapiirkonnas täiendava kaitse Vene rakettide ja lennukite ülelendamise vastu. Lisaks sellele peaks tõsiasi, et mõlemad on juba Euroopa Liidu liikmed, leevendama kõiki hirme, mis olemasolevatel liikmetel võivad seoses nende liitumisega olla.

NATO liikmeks astumise tegevuskava kehtestamiseks ei ole tingimata vaja avalikkuse toetust. Kuid lõpuks muudaksid Rootsi valimised avaliku arvamuse poliitikaks ja Rootsi igasugune katse astuda NATO-sse võib koost laguneda. Vahepeal jätkavad Rootsi ja Soome aktiivset integreerumist NATO liikmetega, ja kui nad rahupartnerluse kaudu NATO õppustes osalevad, on nad sõjalisel tasandil NATO-ga ühendatud. Ühinemisdebat on rohkem riigi Venemaa tegevusele reageerimist puudutava seisukoha väljakuulutamine kui puhtalt sõjaline korraldus.⁸²

Rootsi välisministeeriumi kodulehel kajastatu kohaselt on suursaadik Kristen Bringeus saanud Rootsi valitsuselt ülesande koostada eksperdiraport Rootsi rahvusvahelisest koostööst julgeoleku- ja kaitsepoliitika valdkonnas. Muu hulgas hinnatakse Põhjala riikide, Põhjala-Balti ning Rootsi-Soome koostööd, samuti transatlantilisi suhteid ning ÜRO, EL-i, OSCE ja NATO komponenti. Eksperdiraport peab valmima 2016. aasta augustiks.⁸³

Seega saab väita, et Rootsi on võtnud suuna kahe- ja mitmepoolsele riikidevahelisele koostööle ning on üha rohkem integreeritud NATO tegevusse ja see võib Rootsit viia veelgi lähemale NATO-ga koostööle, sest USA, Balti riigid ja Norra on NATO liikmesriigid.

6. jaanuaril 2016 avaldasid 25 Rootsi riigikaitseeksperti ja diplomaati, teiste hulgas Rootsi esimene suursaadik taasiseseisvunud Eestis Lars Grundberg, artikli ajalehes Dagens Nyheter. Selles öeldakse, et Rootsi astumine NATO-sse kutsuks küll esile Venemaa ärrituse, sest see vähendab Venemaa võimalusi naabermaade üle sõjaliselt domineerida, kuid on rumal mõelda, et see tähendaks suurenenud sõjaohtu.

NATO-sse kuuluv Rootsi tugevdaks allakirjutanute hinnangul julgeolekut Läänemere piirkonnas. Liikmena saaks Rootsi olla integreeritud maailma tugevaimasse ja ajaloo seni ilmselt edukaimasse allianssi, millesse kuuluvad peaaegu kõik tema jaoks tähtsad riigid. Rootsil oleks märkimisväärselt

⁸² Stratfor. 16.09.2015. Sweden and Finland Consider NATO Membership.

⁸³ Regeringskansliet. 20.08.2015. Expertrapport om Sveriges internationella samarbeten inom försvars- och säkerhetspolitik.

suurem rahvusvaheline mõju kõigile julgeolekupoliitilistele küsimustele, mis teda muretsema panevad, ning Rootsi suudaks lõpuks edukalt täide viia selle, mida praegune valitsus juba niigi tahab: sügavama kaitse- ja julgeolekupoliitilise koostöö Põhja- ja Baltimaade ning USA-ga. Erinevalt praegu planeeritust toimuks see koostöö ka kriisi- ja sõjaajal ning see on otsustav eelis.

”Balti riigid ei tunne end täiesti kindlalt, vaatamata NATO asutamislepingu artiklile 5 kui vastastikusele julgeolekugarantiile. Nad mõistavad, et on liiga palju mõeldavaid olukordi, kus kiusatus rünnata muutub Venemaa jaoks vastupandamatuks. Nad näevad, et Putini võim on üha rohkem rajatud sellele, et ta saab alal hoida sõjameeleolusid ja maalida pildi ohust vene vähemustele. Baltlased teavad, et neil peavad olema konkreetset sõjalised võimalused agressioonile vastuseismiseks. Nende oma kaitsevõimed selleks ei piisa. Vaja on NATO abijõude, mida saab kriisi korral kiiresti lennuki või laevaga kohale tuua. Seda harjutatakse nüüd üsna tihti. Aga kett ei ole tugevam kui selle nõrgim lüli. Ja see on täna Rootsi. Abijõud tuleb kohale lennutada üle meie, lennubaasid Rootsis on tähtsad õhutoetuse jaoks. Kas me tahame või mitte, meid tõmmatakse relvastatud konfliktiks,” leiavad Rootsi kaitseeksperdid.⁸⁴

Soome julgeolekueksperdi ja endise diplomaadi Pauli Järvenpää hinnangul ”ei oma Venemaa sõjalises planeerimises mingit erilist tähendust Soome neutraalsus. Näib, et Soome elab praegu kõige halvemas olukorras: Venemaa käsitleb Soomet ohuna, samas kui Soome, olles väljaspool NATO-t, ei ole kaetud Põhja-Atlandi lepingu artikli 5 julgeolekugarantiiga.”⁸⁵

NATO debatt käib Rootsis kiiremini kui Soomes. Soome president Sauli Niinistö tõrjus hiljuti mõtet, et tema riik võiks Baltimaid kaitsta, väites, et Soome ei ole olukorras, kus ta saaks anda teistele julgeolekutagatist, mida tal endalgi pole. Lähemalt vaadates ei vasta see tõele. Soome on Euroopa Liidu liige, mistõttu laieneb talle Lissaboni lepingu ”solidaarsusklausel”, mis kuulutab: ”Kui liikmesriik langeb oma territooriumil relvastatud agressiooni ohvriks, tekib teistel liikmesriikidel kohustus aidata teda kõigi olemasolevate vahenditega vastavalt ÜRO harta 51. artiklile enesekaitse kohta.”⁸⁶

Rootsi on vastu võtnud solidaarsusdeklaratsiooni, milles on öeldud: ”Rootsi ei jää passiivseks, kui teist [Euroopa Liidu] liikmesriiki või Põhjamaad peaks tabama katastroof või rünnak. Me ootame, et need riigid tegutsevad samal viisil, kui see tabab Rootsit. Rootsi peab seetõttu olema võimeline nii andma kui ka vastu võtma sõjalist toetust.”⁸⁷ Viimast on Rootsi poliitikud ja kõrgemad ametnikud vastavate valdkondade käsitlustel rõhutanud.

Soome peaminister Juha Sipilä valitsuse tegevuskava (koalitsioonilepingu) kohaselt jätab Soome endale riigi diskretsiooniõiguse välis- ja julgeolekupoliitiliste otsuste tegemisel. Soome on sõjalisse liitu mittekuuluv

⁸⁴ Laugen, Lauri. 07.01.2016. Rootsi riigikaitseeksperdid: Venemaa ärritumine ei tohi takistada Rootsi hädavajalikku NATO-sse astumist. Algallikas: Låt inte rysskräcken hindra oss från att gå med i Nato. 06.01.2016. – Dagens Nyheter.

⁸⁵ Mihkelson, Marko. 09.02.2016. Ettekanne Helsingis Paasikivi Seltsis.

⁸⁶ Lucas, Edward. 22.09.2015. Moskva teod sunnivad Läänemere riike koostööle.

⁸⁷ Laugen, Lauri. 07.01.2016. Rootsi riigikaitseeksperdid: Venemaa ärritumine ei tohi takistada Rootsi hädavajalikku NATO-sse astumist.

riik, mis on praktilises partnerluses NATO-ga ja jätab endale võimaluse taotleda liitumist NATO-ga. Valitsuse välis- ja julgeolekupoliitika aruande koostamise ajal hinnatakse võimaliku NATO liikmesuse mõjusid Soomele. Lisaks koostatakse kaitsearuanne, milles määratletakse kaitsepoliitilised seisukohad kaitsevõime säilitamise, arendamise ja rakendamise suhtes.⁸⁸

Soome kaitsekulutused olid 2015. aastal 2,658.8 miljardit eurot moodustades 1,29% SKP-st. 2016. aastaks on need arvud vastavalt 2,886.3 miljardit eurot ja 1,35% SKP-st.⁸⁹

3.2. Avalik arvamus Rootsis ja Soomes

Rootslaste seas on riigi NATO-ga liitumise pooldajaid esmakordselt rohkem kui selle vastaseid, vahendas uudisteportaal The Local värskemaid küsitlustulemusi. 41% rootslastest on NATO-ga liitumise poolt, liitumist pooldavad parempoolsed erakonnad, sest Venemaa on agressiivne ja ettearvamatu.

Päevalehes Svenska Dagbladet avaldatud uuringufirma Sifo küsitluse põhjal toetas 41% rootslasi NATO liikmesuse taotlemist, 39% oli vastu ja 20%-l ei olnud selget eelistust. "Mind üllatab, kui kiiresti on see muutunud," ütles Lundi ülikooli luureanalüüsi professor Wilhelm Agrell. 2015. aasta mais korraldatud küsitlustes pooldas Rootsi liitumist NATO-ga 10% vähem rootslasi. 2013. aastal oli vastav arv 29% ja 2012. aastal 17%.

Politoloogi ja sotsiaaldemokraadi Ulf Bjereldi hinnangul on rootslaste meele muutust NATO küsimuses mõjutanud peamiselt kaks tegurit: Venemaast lähtuva ohu tajumine ja Rootsi lahkuva kaitsejõudude ülema Sverker Göranssoni märkus, et Rootsi suudaks end rünnaku korral kaitsta vaid nädala. "Viimasel kahel aastal oleme näinud trendi vastuseisu vähenemisest NATO-le," lausus Bjereld. Sifo küsitlus viidi läbi 2.–8. septembrini 2015 pärast seda, kui Keskpartei ja kristlike demokraatide juhid olid avaldanud toetust NATO-ga liitumisele. Küsitleti tuhandet inimest. Rootsit juhib sotsiaaldemokraatide ja roheliste vähemusvalitsus, mis on NATO-ga liitumise välistanud.⁹⁰

TNS Gallup viis Soomes küsitluse läbi Verkkouutiste ja Nykypäivä tellimisel 11.–22. märtsini 2014, küsitledes telefoni kaudu umbes tuhandet inimest. Küsimusele "Kui Soome riigi juhtkond (mõeldud valitsust ja presidenti) otsustaks NATO liikmesuse kasuks, kas te oleksite valmis seda otsust toetama?" vastas jaatavalt 53% soomlastest. Kolmandik ehk 34% oleks vastu ka juhul, kui valitsus liikmesust toetaks. 13% vastanutest ei osanud oma seisukohta öelda. Vastanute vanus oli 15–79 aastat. Küsitlusest jäi välja Ahvenamaa.⁹¹

Yle 2015. aasta oktoobri küsitluse põhjal on Soomes suurenenud NATO liikmesuses kahtlejate osakaal, kuid rootslaste võimalik liitumine

⁸⁸ Valtioneuvosto Kanslia. 29.05.2015. Ratkasujen Suomi. Pääministeri Sipilän hallituksen strateginen ohjelma, lk 34.

⁸⁹ Puolustusministeriö. Puolustusbudjetin osuus bruttokansatuotteesta.

⁹⁰ BNS. 14.09.2015. Küsitlus: Rootsi NATOga liitumise pooldajaid on rohkem kui vastaseid.

⁹¹ Schauman, Satu. 25.03.2014. Verkkouutiset selvitti: Kansa valmis Natoon, jos valtiojohto niin haluaa.

suurendaks soomlaste toetust NATO-le. Yle uudiste küsitlusele vastanutest oli 55% NATO liikmesuse vastu, võrreldes eelmise aasta 59%-ga. Siiski on samal ajal langenud ka liitumise toetajate määr 26%-lt 22%-le. NATO liikmesuses kahtlejate määr seevastu on aastaga kasvanud 16%-lt 23%-le. Küsitlus näitas ka seda, et NATO liikmesuse toetus kasvaks 35%-le, kui Rootsi NATO-ga liituks. Vastu oli siiski jätkuvalt 47%.

2013. aasta küsitluse näitajad olid 28% poolt ja 59% vastu. 63% vastanutest leidis, et liitumisotsust peaks toetama rahvahääletus. Vaid 30% vastanutest peab rahvahääletust ebavajalikuks. Taloustutkimus OY läbi viidud küsitlusele vastas ajavahemikus 19.–22. oktoobrini tuhat inimest.⁹²

Soome ohvitseride seas on NATO-ga ühinemise toetus jätkuvalt kõrge. 2007. aasta märtsis korraldas Soome Ohvitseride Liit küsitluse NATO-ga liitumise kohta. Soome Ohvitseride Liit koosneb tegevteenistuses olevatest ohvitseridest ja eruohvitseridest. Vastuseks küsimusele, kas Soome peaks edasi pürgima NATO-ga liitumise suunal, vastas jaatavalt 54% ohvitseridest, 36% arvas, et ei peaks. Küsitlusest selgus veel, et kui Soome riigi juhtkond otsustab alustada NATO-ga liitumisläbirääkimisi, siis toetaks liitumist 80% ohvitseridest, eriti kui president ja peaminister oleksid selles küsimuses samal seisukohal.⁹³

Ohvitseride seas 29. jaanuarist 16. veebruarini 2016 toimunud küsitluse kohaselt on toetus veelgi kasvanud. 70,9 % vastanud ohvitseridest toetab NATO-ga liitumist, 29,1% on vastu. Küsitlusele vastas 2101 ohvitseri.⁹⁴

3.3. Riigikaitsekomisjoni visiit Stockholmi 12.–13.11.2015

Visiidil osalesid komisjoni esimees Marko Mihkelson, liikmed Marianne Mikko ja Johannes Kert ning nõunik Ingrid Muul. Toimusid kohtumised Riksdagi spiikri ning välis- ja riigikaitsekomisjoni liikmetega, samuti Kaitseministeeriumi ja Välisministeeriumi ametnikega ning ümarlaud Rootsi kaitseuuringute keskuse ekspertidega.

Eestil ja Rootsil on ühine arusaam julgeolekuohtudest ja Venemaa käitumisest. NATO-ga Rootsi lähiajal ei liitu, kuigi debatt on muutunud avatumaks. Nii NATO-ga liitumise pooldajad kui ka vastased leiavad üksmeelselt, et meie regioonis tuleb teha senisest rohkem ja tõhusamat kaitsekoostööd. Rootsis on tugev toetus Vene-vastaste sanktsioonide jätkamisele. Rootsis jälgitakse Eestis põgenike teemal toimuvaid diskussioone. Eesti delegatsioonile rõhutati korduvalt solidaarsuse olulisust igas valdkonnas.

Riigikaitsekomisjoni visiidil Rootsi Riksdagis tõdesid parlamendi esindajad, et Rootsi parlamendis tahavad nii koalitsioon kui ka opositsioon teha regioonis rohkem kaitsekoostööd. See soov on sõltumatu sellest, mida arvatakse NATO-ga liitumisest. Rootsi liitumine NATO-ga oleks aeganõudev, kuid tegutseda tuleb kohe. Seetõttu on ühised õppused ja muu koostöö praegu palju olulisem küsimus.

⁹² Jantunen, Heikki. 26.10.2015. Ylen kysely: Suomalaisten Nato-kannatusta lisäisi Ruotsin jäsenyys.

⁹³ Westerlund, Harri. Maaliskuu 2007. Upseerit Naton kannalla, lk 7.

⁹⁴ Sipilä, Hannu. Maaliskuu 2016. Upseeriliiton jäsenkysely turvallisuuspolitiikasta, lk 28.

Rootsi poliitikas on toimunud oluline muutus: pikalt arvati, et Rootsi on nii tugev, et Venemaa isegi ei ürita midagi ette võtta. Paar aastat tagasi tõdeti aga, et tõsise rünnaku korral peetaks vastu umbes nädal. Sellest ajast on võetud suund suuremale koostööle, eeskätt Põhjala ja Balti riikidega, aga ka USA-ga.⁹⁵

Mitteametlik prognoos NATO-ga liitumise kohta on, et Rootsi lähiajal (vähemalt mitte selle valitsuse ajal) NATO-ga ei liitu, ometi ei ole mingit kahtlust, kelle poolel Rootsi on, kui Balti-Põhjamaade regioonis peaks puhkema relvakonflikt.

⁹⁵ Riigikaitsekomisjoni 12.–13.11.2015 Stockholmi visiidi aruanne.

4. LÕPPJÄRELDUSED JA SOOVITUSED

1. Viimastel aastatel pingestunud julgeolekukeskkond NATO idanaabruses on pikaajalise iseloomuga. Seda arvestades peab NATO kollektiivkaitse tõhustamiseks panustama pikaajalistesse lahendustesse.
2. Tagamaks alliansi kollektiivkaitse ning võimearenduste jätkusuutlikkuse, peavad NATO Euroopa liitlased senisest enam panustama kaitsekoostöösse. Kriitilise tähtsusega on töötada alliansi ühtsuse tugevdamise nimel. Samal ajal ei tohi unustada, et liitlassuhted toimivad kriisiolukorras ainult siis tõhusalt, kui Eesti suudab senisest rohkem tähtsustada iseseisva kaitsevõime toimimist.
3. NATO heidutus ja liikmesriikide kaitse vajab reaalselt tugevdamist ning NATO heidutuse põhimõtted vajavad ajakohastamist. Heidutuse ajakohastamise otsustamine peab toimuma hiljemalt NATO Varssavi tippkohtumisel.
4. NATO Varssavi tippkohtumisel peavad liitlased rõhutama tuumaheidutuse tähtsust ning selle ajakohastamist, vältimaks ükskõik millise riigi valearvestust tuumarelvade kasutamise võimalikkuse kohta.
5. NATO kaitseplaneerimine, mille praeguseks aluseks on lisajõudude siirmine ja karistusheidutus, peab rohkem keskenduma tõkestusheidutusele ja adekvaatsele ettenihutatud kohalolekule Balti riikides, Poolas ja kogu Läänemere piirkonnas.
6. Vältimaks Läänemere riikide isoleerimist, peavad liitlased panustama A2/AD tõrjestrategieasse, kusjuures kriitilise tähtsusega on Suwalki koridori kaitstuse tagamine.
7. Töötada NATO Varssavi tippkohtumisel vastuvõetud otsuste võimalikult kiire elluviimise nimel.
8. Tõkestusheidutuse paremaks saavutamiseks on keskpikas perspektiivis vajalik NATO liitlaste kuni brigaadisuuruse lahinguvõimelise üksuse ja toetuselementide paigutamine igasse Balti riiki, sealhulgas Eestisse. Sellega seoses tuleb detailselt analüüsida vastuvõtva riigi võimearendust perspektiivis liitlaste kuni brigaadisuuruse üksuse majutamise- ja väljaõppetingimuste loomiseks.
9. Täiendavalt on vajalik NATO liitlaste rasketehnika ja muu varustuse eelpaigutus Eestisse ja teistesse Balti riikidesse.
10. Tagada riigikaitse huvides valmisolek minna NATO Balti õhuturbemissioonilt üle õhukaitsemissioonile, suurendades selleks regioonis paiknevate liitlaste õhuväeüksuste ja sõjalennukite arvu, luues samas adekvaatse õhukaitseüsteemi.

11. Heidutuse tugevdamiseks tuleb koostöös liitlastega saavutada NATO alaline kohalolek Läänemerel.
12. Tihendada riigisisest mereseirealast koostööd ning koostöös liitlastega arendada oluliselt edasi Eesti rannakaitseüsteemi.
13. Juhtida tähelepanu Eesti erakondade konsensusele kaitsekulutuste puhul kui heale eeskujule. Pöörata kaitsekulutuste planeerimisel senisest suuremat tähelepanu iseseisva kaitsevõime tugevdamisele ja rehabilitatsiooniteenustele. Kaaluda Eesti kaitsekulutuste suurendamist, arvestades eeskätt hädavajalikke võimearendusi ning vastuvõtva riigi investeerimisvajadust.
14. NATO liikmesriigid peavad rohkem investeerima õppustesse, sealhulgas NATO kollektiivkaitse tegevuste läbimängimiseks Läänemere regioonis.
15. Suurendada USA ning liitlaste küber- ja elektroonilise sõja alast võimekust Euroopas, sealhulgas tihendada koostööd Eestis paikneva NATO kollektiivse küberkaitse oivakeskusega ning Eesti küberharjutusväljakuga.
16. NATO kriisiohjeõppus CMX 2016 tõi välja mitmeid riigisisese õiguspraktika valdkondi, mida tuleb vastavalt kaitseplaanidele ning võimalikele kriisistsenaariumitele ajakohastada. NATO kaitseplaanide uuendamisel ning otsustusprotsessi ülevaatamisel tuleb tingimata arvesse võtta CMX 2016 õppuse järeldused.
17. Toetada NATO koostööd EL-iga stabiilsuse tagamisel ning julgeoleku suurendamisel.
18. Töötada järjekindlalt Soome ja Rootsi tõhusamal kaasamisel regionaalsesse kaitsekoostöösse.
19. Toetada NATO ja Venemaa Föderatsiooni dialoogi, mis põhineb rahvusvahelise õiguse normide järgimisel.

LISA 1

RIIGIKAITSEKOMISJONI RAPORTIGA SEOTUD KUULAMISED

Raportiga seonduvat käsitleti riigikaitsekomisjoni 19 istungil ajavahemikul oktoober 2015 – mai 2016. Kuulamised ja arutelud toimusid järgmistel teemadel:

10.11.2015 käsitleti NATO ja Euroopa Liidu sõjalise komitee tegevust. Sellel istungil osales Eesti sõjaline esindaja NATO ja Euroopa Liidu sõjalise komitee juures brigaadikindral Valeri Saar.

23.11.2015 istungil käsitleti iseseisva kaitsevõime ja raportiga seonduvat Kaitseväe juhataja kindralleitnant Riho Terrase osalusel.

15.02.2016 käsitleti NATO rahvusvahelise sõjalise staabi ning poliitika ja võimete osakonna tegevust ning NATO heidutusvõimega seonduvat. Istungil osales osakonna direktor kindralmajor Neeme Väli.

07.03.2016 istungil käsitleti õhuintsidente regioonis (piiride rikkumine, tsiviillennunduse ohustamine) ning Venemaa sõjaliste õppustega seonduvat. Istungil osalesid õhuväe ülem kolonel Jaak Tarien ja Kaitseväe Luurekeskuse ülem kolonelleitnant Kaupo Rosin.

10.03.2016 istungil käsitleti NATO heidutusvõime juriidilist defineerimist, kuid võrd mõjutavad NATO heidutusvõimet relvastuskontrollirežiimid ja -lepped ning ka NATO-Vene raamleping. Istungil osalesid Välisministeeriumi julgeolekupoliitika ja relvastuskontrolli büroo direktor Mariin Ratnik ja Kaitseministeeriumi ametnikud.

04.04.2016 väljasõiduistungil kohtuti riigikaitse kõrgeima juhi, Vabariigi Presidendi Toomas Hendrik Ilvesega, kellega arutati NATO heidutusvõimet regioonis, liitlasüksuste kohalolekut Eestis ja NATO õppusega CMX 2016 seonduvat.

05.04.2016 istungil eeltutvustas Rahvusvahelise Kaitseuuringute Keskuse teadur Kalev Stoicescu riigikaitsekomisjoni tellitud uuringut "Strateegilise tasakaalu tugevdamine Läänemere piirkonnas". Lisaks käsitleti eraldi päevakorrapunktina NATO õppusega CMX 2016 seonduvat. Istungil osalesid Välisministeeriumi poliitikaküsimuste asekanstler Kyllike Sillaste-Elling, Kaitseministeeriumi kaitseplaneerimise asekanstler Meelis Oidsalu, Siseministeeriumi päästepoliitika asekanstler Hannes Kont ning Riigikantselei julgeoleku ja riigikaitse koordinatsioonibüroo direktor Kristjan Prikk.

18.04.2016 toimus riigikaitsekomisjoni istung, kus käsitleti rahvusvaheliste kokkulepete mõju heidutusele, sh Ottawa jalaväemiine keelustavat konventsiooni. Istungil osalesid Kaitseministeeriumi õigus- ja haldusküsimuste asekanstler Erki Kodar, õigusosakonna juhataja Kalle Kirss, Välisministeeriumi julgeolekupoliitika ja relvastuskontrolli büroo direktor Mariin Ratnik ning Kaitseväe pioneeriinspektor kolonelleitnant Raul Kütt.

19.04.2016 toimus Riigikogu konverentsisaalis riigikaitsekomisjoni avalik istung, kus tutvustati komisjoni tellitud raportit "Strateegilise tasakaalu tugevdamine Läänemere piirkonnas". Istungil osalesid raporti autoritena Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse teadurid Kalev Stoicescu ja Henrik Praks.

LISA 2

RIIGIKAITSEKOMISJONI RAPORTIGA SEOTUD VÄLISVISIIDID

1. Riigikaitsekomisjoni visiit Berliini 01.–04.11.2015 (Marko Mihkelson, Mart Helme ja Johannes Kert).
2. Riigikaitsekomisjoni visiit Stockholmi 12.–13.11.2015 (Marko Mihkelson, Marianne Mikko ja Johannes Kert).
3. Riigikaitsekomisjoni visiit Varssavisse 01.–03.03.2016 (Marko Mihkelson, Oudekki Loone ja Madis Milling).
4. Riigikaitsekomisjoni visiit Belgiasse ja Hollandisse, sh NATO peakorter, SHAPE, JFC Brunssum, 11.–13.04.2016 (Marko Mihkelson, Oudekki Loone ja Johannes Kert).
5. Riigikaitsekomisjoni visiit Pariisi 27.–29.04.2016 (Marko Mihkelson, Marianne Mikko ja Madis Milling).

LISA 3

NATO LIIKMESRIIKIDE KAITSEKULUTUSED

Table 2 : Defence expenditures
(million US dollars)

Country	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015 e
(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Current prices and exchange rates								
Albania	//	183	186	197	183	180	178	132
Belgium	6,296	5,623	5,245	5,500	5,169	5,264	5,192	4,206
Bulgaria (a)	1,162	905	832	758	722	811	747	599
Croatia	//	1,014	920	996	865	850	805	682
Czech Republic	3,090	3,129	2,660	2,437	2,185	2,148	1,975	1,809
Denmark	4,788	4,337	4,504	4,518	4,423	4,216	4,056	3,535
Estonia	430	353	332	389	437	480	513	467
France (b)	66,454	54,442	51,971	53,441	50,245	52,317	52,006	43,864
Germany	48,082	47,469	46,255	48,140	46,470	45,932	46,102	39,743
Greece	10,102	10,156	7,902	6,858	5,633	5,310	5,226	4,773
Hungary	1,899	1,476	1,351	1,472	1,322	1,280	1,210	1,021
Italy	33,150	30,486	28,656	30,223	26,468	26,658	24,448	18,271
Latvia	539	316	251	289	248	281	293	288
Lithuania	531	402	326	345	324	355	427	476
Luxembourg	214	202	248	232	214	234	253	276
Netherlands	12,434	12,131	11,220	11,339	10,365	10,226	10,332	8,952
Norway (c)	6,371	6,196	6,499	7,232	7,143	7,407	7,336	6,034
Poland	8,521	7,475	8,493	9,106	8,710	9,007	10,104	10,496
Portugal	3,714	3,740	3,540	3,652	3,040	3,262	3,003	2,788
Romania	3,000	2,225	2,086	2,380	2,100	2,452	2,692	2,532
Slovak Republic	1,411	1,350	1,138	1,065	1,020	968	997	981
Slovenia	829	799	772	666	543	507	486	411
Spain	18,685	16,943	14,743	13,984	13,912	12,607	12,614	10,816
Turkey	14,410	12,647	14,134	13,616	13,895	14,427	13,583	11,935
United Kingdom	68,108	58,240	60,329	62,852	58,016	62,263	65,827	59,699
NATO - Europe *	314,221	282,240	274,592	281,686	263,654	269,441	270,405	234,785
Canada	19,775	19,095	18,690	22,040	19,994	18,221	18,150	15,757
United States	729,544	757,468	720,423	740,744	712,947	680,825	654,264	649,931
North America	749,319	776,561	739,113	762,784	732,941	699,046	672,414	665,688
NATO - Total *	1,063,540	1,058,802	1,013,705	1,044,470	996,595	968,487	942,820	900,473
2010 prices and exchange rates								
Albania	//	174	186	187	184	177	173	152
Belgium	5,783	5,447	5,245	5,157	5,162	5,001	4,854	4,571
Bulgaria (a)	1,107	872	832	675	685	751	689	643
Croatia	//	982	920	952	891	847	807	800
Czech Republic	2,794	3,078	2,660	2,263	2,214	2,145	2,042	2,157
Denmark	4,498	4,228	4,504	4,197	4,328	3,968	3,794	3,880
Estonia	397	343	332	353	416	426	446	479
France (b)	60,791	52,465	51,971	50,439	50,721	50,721	50,173	49,735
Germany	44,572	45,599	46,255	45,378	46,692	43,745	43,193	43,318
Greece	9,458	9,769	7,902	6,493	5,767	5,385	5,448	6,000
Hungary	1,670	1,469	1,351	1,393	1,353	1,263	1,202	1,206
Italy	31,561	29,768	28,656	27,746	25,853	24,535	22,129	19,391
Latvia	437	298	251	257	232	251	259	300
Lithuania	475	392	326	312	309	324	385	508
Luxembourg	203	198	248	212	204	210	225	282
Netherlands	11,558	11,715	11,220	10,670	10,367	9,747	9,766	10,019
Norway (c)	6,339	6,570	6,499	6,530	6,556	6,659	6,947	6,928
Poland	7,237	7,915	8,493	8,667	8,900	8,895	9,916	12,064
Portugal	3,417	3,589	3,540	3,489	3,155	3,203	2,923	3,174
Romania	2,626	2,251	2,086	2,180	2,090	2,264	2,458	2,704
Slovak Republic	1,316	1,293	1,138	999	1,022	934	964	1,124
Slovenia	767	754	772	627	553	494	471	469
Spain	16,964	16,179	14,743	13,319	14,329	12,494	12,561	12,681
Turkey	13,887	13,785	14,134	13,977	14,307	14,831	14,817	15,180
United Kingdom	60,350	59,505	60,329	59,319	54,438	58,139	57,394	55,387
NATO - Europe *	288,208	278,637	274,592	265,788	260,727	257,408	254,036	253,151
Canada	20,573	21,749	18,690	20,475	18,478	17,119	17,992	17,955
United States	756,205	776,298	720,423	725,398	686,340	644,935	611,745	599,554
North America	776,779	798,047	739,113	745,872	704,818	662,053	629,737	617,508
NATO - Total *	1,064,986	1,076,684	1,013,705	1,011,660	965,546	919,461	883,773	870,659

* Albania and Croatia joined the Alliance in 2009.

- (a) Data do not include pensions.
 (b) From 2009, data include only the deployable part of the Gendarmerie.
 (c) From 2009, new methodology is used to calculate pensions.

NATO Public Diplomacy Division, 28.01.2016. Defence expenditures of NATO countries (2008–2015), lk 4. Arvutivõrgus kättesaadav:

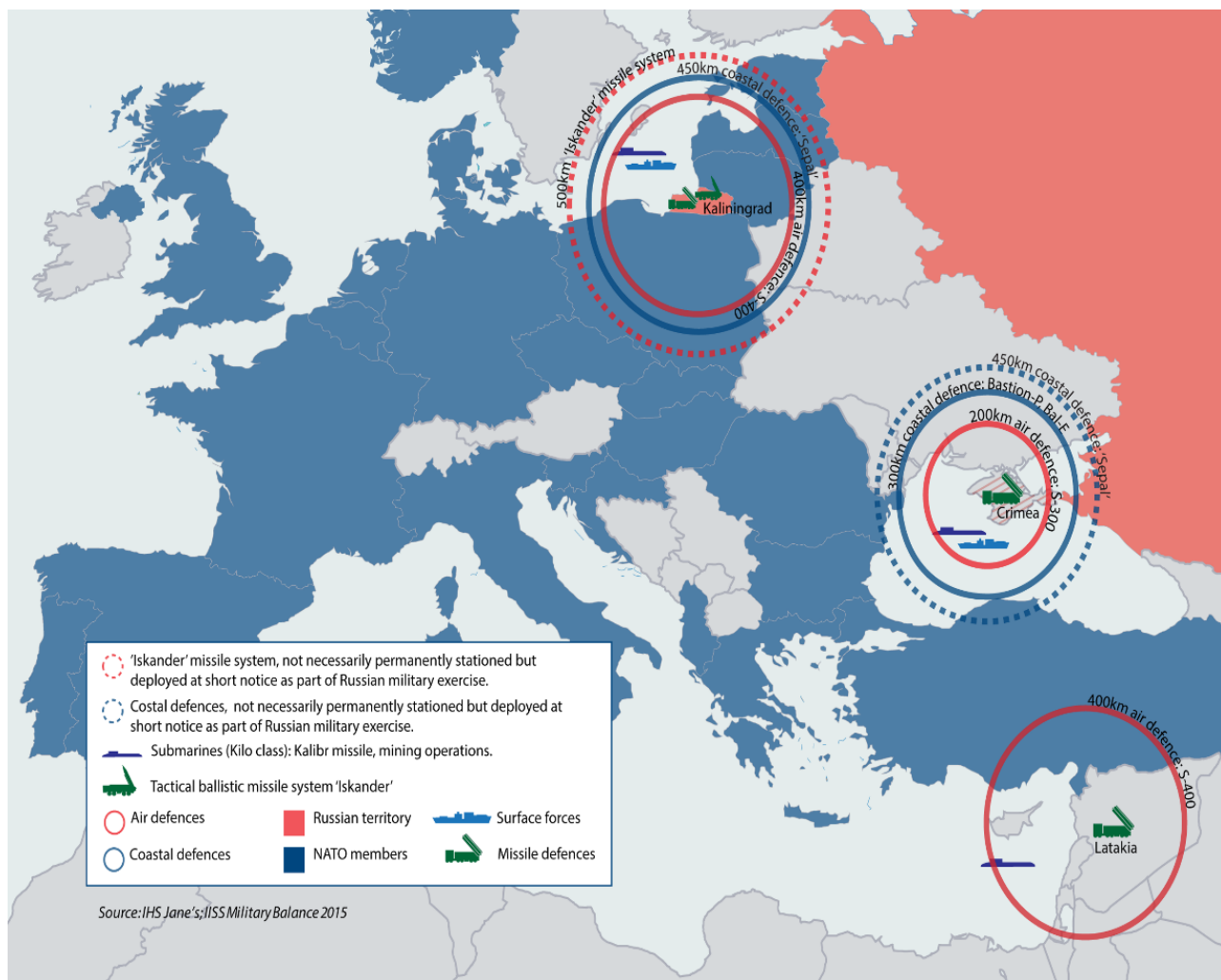
http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_01/20160129_160128-pr-2016-11-eng.pdf#page=2

Venemaa kaitsekulutused olid internetis saadavate andmete põhjal 2015. aastal maailmas viiendal kohal ja suurusjärgus 52–54,1 miljardit USA dollarit.

LISA 4

VENEMAA A2/AD JA SUWALKI KORIDOR

Korteweg, Rem; Besch, Sophia. 09.02.2016. No denial: How NATO can deter a creeping Russian threat. Centre for European Reform.

Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.cer.org.uk/insights/no-denial-how-nato-can-deter-creeping-russian-threat>

Stoicescu, Kalev; Praks, Henrik. Märts 2016. Strategilise tasakaalu tugevdamine Läänemere piirkonnas. Rahvusvaheline Kaitseuuringute Keskus, lk 33.

Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.riigikogu.ee/riigikogu/komisjonid/riigikaitsekomisjon/>

LISA 5

VENEMAA POMMITAJA SU-24 ÜLELEND FREGATIST USS DONALD COOK

A Sukhoi Su-24 jet makes a low altitude pass by the USS Donald Cook (DDG 75) April 12, 2016. © US Navy / Reuters

Venemaa õhujõudude taktikalise pommitaja Su-24 provokatsiooniline simuleeritud ründekatse Läänemerel rahvusvahelistes vetes paiknenud USA mereväe fregati USS Donald Cook vastu toimus 11. aprillil 2016.¹

¹ CBS News. 13.04.2016. USS Donald Cook buzzed again by Russian jets in Baltic.

Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.cbsnews.com/news/uss-donald-cook-buzzed-again-by-russian-jets-in-baltic/>

LISA 6

BALTI ÕHUTURBEMISSIOONID

Leedu, Šiauliai¹

2016	aasta, kuu, kuupäev	
 HISPAANIA	- 2016-01-07–	(2nd mission)
2015		
 UNGARI	- 2015-09-01–2016-01-06	(1st mission)
 ITAALIA	- 2015-01-01–2015-08-27	(2nd mission)
 NORRA	- 2015-05-01–2015-08-31	(3rd mission)
 POOLA	- 2015-01-08–2015-04-30	(6th mission)
2014		
 ITAALIA	- 2014-12-28–2015-04-30	(1st mission)
 PORTUGAL	- 2014-09-01–2014-12-31	(2nd mission)
 POOLA	- 2014-04-30–2014-09-01	(fifth mission)
 USA	- 2014-01-03–2014-04-30	(fourth mission)
2013		
 BELGIA	- 2013-09-30–2014-01-03	(third mission)
 PRANTSUSMAA	- 2013 04 30–2013-09-30	(fourth mission)
 TAANI	- 2013 01 03–2013-04-30	(fourth mission)
2012		
 TŠEHHI	- 2012-08-31–2013-01-03	(second mission)
 POOLA	- 2012-04-26–2012-08-31	(fourth mission)
 SAKSMAA	- 2012-01-04–2012-04-26	(fifth mission)
2011		
 TAANI	- 2011-09-02–2012-01-04	(third mission)
 PRANTSUSMAA	- 2011-04-28–2011-09-02	(third mission)
 SAKSAMAA	- 2011-01-05–2011-04-28	(fourth mission)
2010		
 USA	- 2010-09-01–2011-01-05	(third mission)
 POOLA	- 2010-04-30–2010-09-01	(third mission)
 PRANTSUSMAA	- 2010-01-04–2010-04-30	(second mission)
2009		
 SAKSAMAA	- 2009-08-31–2010-01-04	(third mission)
 TŠEHHI	- 2009-05-01–2009-08-31	
 TAANI	- 2009-02-09–2009-05-01	(second mission)
2008		
 USA	- 2008-10-30–2009-02-09	(second mission)
 SAKSAMAA	- 2008-07-30–2008-10-30	(second mission)
 POOLA	- 2008-03-15–2008-07-30	(second mission)

2007		aasta, kuu, kuupäev
 NORRA	-	2007-12-15–2008-03-15 (second mission)
 PORTUGAL	-	2007-11-01–2007-12-15
 RUMEENIA	-	2007 08 01–2007-11-01
 PRANTSUSMAA	-	2007 04 01–2007-08-01

2006		
 BELGIA	-	2006-12-01–2007-04-01 (second mission)
 HISPAANIA	-	2006-08-01–2006-12-01
 TÜRGI	-	2006-03-31–2006-08-01

2005		
 POOLA	-	2005-12-30–2006-03-31
 USA	-	2005-09-30–2005-12-30
 SAKSAMAA	-	2005-07-01–2005-09-30
 HOLLAND	-	2005 03 31–2005-01-21
 NORRA	-	2005-01-21–2005-03-21

2004		
 ÜHENDKUNINGRIIK	-	2004-10-14–2005-01-21
 TAANI	-	2004-07-01–2004-10-14
 BELGIA	-	2004-03-27–2004-07-01

Eesti, Ämari²

2016		kuu, aasta
 ÜHENDKUNINGRIIK	-	aprill–august 2016 (2. missioon)
 BELGIA	-	jaanuar–aprill 2016
2015		
 SAKSAMAA	-	september–detsember 2015 (2. missioon)
 ÜHENDKUNINGRIIK	-	mai–august 2015
 HISPAANIA	-	jaanuar–aprill 2015
2014		
 SAKSAMAA	-	september–detsember 2014
 TAANI	-	mai–august 2014

¹ Lithuanian Armed Forces. 14.01.2016. NATO Air-policing mission.
Arvutivõrgus kättesaadav:

http://kariuomene.kam.lt/en/structure_1469/air_force/nato_air_-_policing_mission.html

² Eesti õhuväelt saadud andmed.

KASUTATUD ALLIKAD

American tanks to return to Europe. 18.02.2016. Polityka Insight. Centre for Policy Analysis. Arvutivõrgus kättesaadav:

http://www.politykainsight.pl/en/politykainsight?login_success=http%3A%2F%2Fwww.politykainsight.pl%2Fen%2F

Blank, Stephen. 21.06.2013. Moscow Pulls Back the Curtain on Zapad 2013. – Eurasia Daily Monitor, kd 10, nr 118. Jamestown Foundation.

Arvutivõrgus kättesaadav:

http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Bwords%5D=8fd5893941d69d0be3f378576261ae3e&tx_ttnews%5Bany_of_the_words%5D=zapad&tx_ttnews%5Btt_news%5D=41057&tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=03a3e6916f3fee0f76644735eb4856a9#.VymapoSLSUK

BNS. 14.09.2015. Küsitlus: Rootsi NATO-ga liitumise pooldajaid on rohkem kui vastaseid. – Postimees. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://maailm.postimees.ee/3326937/kusitlus-rootsi-natoga-liitumise-pooldajaid-on-rohkem-kui-vastaseid>

BNS. 24.02.2016. Eesti õhupiiri rikkunud kopter kuulub Venemaa relvajõududele. – Postimees. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.postimees.ee/3594787/eesti-ohupiiri-rikkunud-kopter-kuulub-venemaa-relvajoududele>

CBS News. 13.04.2016. USS Donald Cook buzzed again by Russian jets in Baltic. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.cbsnews.com/news/uss-donald-cook-buzzed-again-by-russian-jets-in-baltic/>

Conca, James. 20.11.2014. Does Russia Think Their New Nuclear Weapons Could Win a War? – Forbes. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.forbes.com/sites/jamesconca/2014/11/20/could-russias-new-nuclear-weapons-win-world-war-iii/>

Eesti Kaitsevägi. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.mil.ee/et/kaitsevagi>

Eesti Kaitsevägi. 11.06.2015. Riigikaitse arengukava. Arvutivõrgus

kättesaadav: <http://www.mil.ee/et/kaitsevagi/riigikaitse-arengukava>

Eesti Kaitsevägi. 28.03.2016. Venemaa Föderatsiooni lennuk rikkus Eesti õhupiiri. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.mil.ee/et/uudised/9097/venemaa-foderatsiooni-lennuk-rikkus-eesti-ohupiiri>

Farkas, Evelyn N. 10.02.2016. Testimony before the House Armed Services Committee on "Understanding and Deterring Russia: U.S. Policies and Strategies". Statement of Evelyn N. Farkas, Ph.D. Former Deputy Assistant Secretary of Defense for Russia/Ukraine/Eurasia. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://docs.house.gov/meetings/AS/AS00/20160210/104473/HHRG-114-AS00-Wstate-FarkasE-20160210.pdf>

BuzzFeed News. 11.02.2015. Full Transcript Of BuzzFeed News' Interview With President Barack Obama. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.buzzfeed.com/buzzfeednews/full-transcript-of-buzzfeed-news-interview-with-president#.lboxpnPvAo>

Giles, Keir. 11.10.2015. Russia and NATO – the long view. Presentation delivered to Defence and Security Committee of NATO Parliamentary Assembly 61st Annual Session. Stavanger.

Hausner, Joseph. 03.03.2016. Dritter Weltkrieg? US-Experten spielen das Horrorszenario durch. – Focus. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.focus.de/politik/ausland/us-experten-spielen-das-horrorszenario-durch-russland-laesst-konflikt-eskalieren-so-wuerde-ein-dritter-weltkrieg-beginnen_id_5332821.html

Hicks, Kathleen H.; Conley, Heather H. February 2016. Evaluating Future U.S. Army Force Posture in Europe. Phase I Report. Center for Strategic and International Studies. Arvutivõrgus kättesaadav: http://csis.org/files/publication/160203_Hicks_ArmyForcePosture_Web.pdf?bcsi_scan_6ea02dcd1b5f2bfb=0&bcsi_scan_filename=160203_Hicks_ArmyForcePosture_Web.pdf

Hurt, Martin. 24.08.2015. Rootsi kannapööre NATO küsimuses? Rahvusvaheline Kaitseuringute Keskus. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.icds.ee/et/blogi/artikkel/rootsi-kannapoore-nato-kusimuses/>

Jantunen, Heikki. 26.10.2015. Ylen kysely: Suomalaisten Nato-kannatusta lisäisi Ruotsin jäsenyys. – Verkko uutiset. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.verkkouutiset.fi/politiikka/yle%20nato%20kysely%20jasenyys%20ruotsi-42506>

Joint Operational Access Concept (JOAC). 17.01.2012. Department of Defence. United States of America. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.dtic.mil/doctrine/concepts/joint_concepts/joac_2012.pdf

Kaitseliit. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.kaitseliit.ee/et/kl>

Keller, Patrick. February 2016. Germany. – Alliance at the Risk. Strengthening European Defense in an Age of Turbulence and Competition. Atlantic Council. Bent Scowcroft Center on International Security, lk 17–22. Arvutivõrgus kättesaadav: http://publications.atlanticcouncil.org/nato-alliance-at-risk/alliance-at-risk.pdf?bcsi_scan_6ea02dcd1b5f2bfb=h9o0rWw3BcWUcys/tlZq1b+59W4TAAAAl0sxAw==&bcsi_scan_filename=alliance-at-risk.pdf

Kert, Johannes. Riigikaitse komisjoni istungitel.

Korteweg, Rem; Besch, Sophia. 09.02.2016. No denial: How NATO can deter a creeping Russian threat. Centre for European Reform.

Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.cer.org.uk/insights/no-denial-how-nato-can-deter-creeping-russian-threat>

Kulesa, Łukasz. February 2016. Towards a New Equilibrium: Minimising the risks of NATO and Russia's new military postures. European Leadership Network. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.europeanleadershipnetwork.org/medialibrary/2016/02/07/180d69f6/Towards%20a%20New%20Equilibrium%202016.pdf>

Kuurev, Artem. 24.03.2015. Why Cold War-style military exercises of Russia and NATO are heating up. – Russia Direct.

Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.russia-direct.org/analysis/why-cold-war-style-military-exercises-russia-and-nato-are-heating>

Laaneots, Ants. 18.01.2015. Venemaa 2014. aasta uue sõjalise doktriini ülevaade: info- ja psühholoogilistel operatsioonidel on otsustav roll. – Eesti Päevaleht. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/arvamus/ants-laaneots-venemaa-2014-aasta-uee-sojalise-doktriini-ulevaade-info-ja-psuhholoogilistel-operatsioonidel-on-otsustav-roll?id=70589551>

Laugen, Lauri. 07.01.2016. Rootsi riigikaitseksperdid: Venemaa ärritumine ei tohi takistada Rootsi hädavajalikku NATO-sse astumist. Delfi.

Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/valismaa/rootsi-riigikaitseksperdid-venemaa-arritumine-ei-tohi-takistada-rootsi-hadavajalikku-nato-sse-astumist?id=73371169>

Algallikas: 06.01.2016. Låt inte rysskräcken hindra oss från att gå med i Nato. – Dagens Nyheter. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.dn.se/debatt/lat-inte-rysskracken-hindra-oss-fran-att-ga-med-i-nato/>

Laurinavičius, Marius. 26.05.2015. Security of Baltic States: Russia's threats, NATO's capabilities and Belarus factor. Arvutivõrgus kättesaadav:

<https://charter97.org/en/news/2015/5/26/153061/>

Lucas, Edward. 22.09.2015. Moskva teod sunnivad Läänemere riike koostööle. – Lääne Elu. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://online.le.ee/2015/09/22/edward-lucas-moskva-teod-sunnivad-laanemere-riike-koostoole/>

MacAskill, Ewen. 01.02.2016. UK to send five ships to Baltic as part of Nato buildup against Russia. – The Guardian. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.theguardian.com/politics/2016/feb/10/uk-to-contribute-five-extra-ships-to-baltic-as-nato-boosts-presence>

Mihkelson, Marko. 09.02.2016. Ettekanne Helsingis Paasikivi Seltsis.

Arvutivõrgus kättesaadav:

https://asiakas.kotisivukone.com/files/paasikivi-seura.fi.kotisivukone.com/Marko_Mihkelson_Paasikivi_Society_09022016.pdf

Norberg, Johan. 11.12.2015. Training to Fight – Russia’s Major Military Exercises 2011–2014. FOI-R-4128-SE. Stockholm, 2015.

Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.foi.se/sv/Sok/Sammanfattningssida/?rNo=FOI-R--4128--SE>

Puolustusministeriö. Puolustusbudjetin osuus bruttokansantuotteesta.

Arvutivõrgus kättesaadav:

http://www.defmin.fi/tehtavat_ja_toiminta/puolustushallinnon_voimavarat/alous/puolustusbudjetin_osuus_bruttokansantuotteesta

Rathke, Jeffrey. 30.11.2015. Can NATO Deter Russia in View of the Conventional Military Imbalance in the East? Center for Strategic and International Studies. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://csis.org/publication/can-nato-deter-russia-view-conventional-military-imbalance-east>

Ratnik, Mariin. 10.03.2016. Riigikaitsekomisjoni istung.

Regeringskansliet. 20.08.2015. Expertrapport om Sveriges internationella samarbeten inom försvars- och säkerhetspolitik. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2015/08/Expertrapport-om-sveriges-internationella-samarbeten-inom-forsvars--och-sakerhetspolitik/>

Remarks by President Obama to the People of Estonia. 03.09.2014. The White House. Office of the Press Secretary. Arvutivõrgus kättesaadav:

<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/03/remarks-president-obama-people-estonia>

Reuters. 16.12.2014. Russia carried out snap military drills in Kaliningrad region. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.reuters.com/article/us-russia-military-drills-idUSKBN0JU0JZ20141216>.

Rublovskis, Raimonds. 26.05.2015. Security of Baltic States: Russia’s threats, NATO’s capabilities and Belarus factor.

Arvutivõrgus kättesaadav:

<https://charter97.org/en/news/2015/5/26/153061/>

Salomaa, Markku. Marraskuu 2015. Venäjän sotilasdoktriini vahvistaa suurvaltaasemaa. – Sotilasaikauslehti, lk 18–23.

Sargs. 15.07.2015. Russia increases its military presence near Baltic States; NATO’s reaction is adequate.

Arvutivõrgus kättesaadav:

http://www.sargs.lv/Zinas/Military_News/2015/07/15-01.aspx#lastcomment

Schauman, Satu. 25.03.2014. Verkkouutiset selvitti: Kansa valmis Natoon, jos valtiojohto niin haluaa. – Verkkouutiset.

Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.verkkouutiset.fi/kotimaa/nato%20galluppi%20julki%20ti-17919>

Shirreff, Richard. February 2016. United Kingdom. – Alliance at the Risk. Strengthening European Defense in an Age of Turbulence and Competition. Atlantic Council. Bent Scowcroft Center on International Security, lk 5–10.

Arvutivõrgus kättesaadav:

http://publications.atlanticcouncil.org/nato-alliance-at-risk/alliance-at-risk.pdf?bcsi_scan_6ea02dcd1b5f2bfb=h9o0rWw3BcWUcys/tlZq1b+59W4TAAAAlosxAw==&bcsi_scan_filename=alliance-at-risk.pdf

Shlapak, David A.; Johnson, Michael W. 2016. Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank. Wargaming the Defence of the Baltics. RAND Corporation. Arvutivõrgus kättesaadav:

http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1200/RR1253/RAND_RR1253.pdf

Sipilä, Hannu. Maaliskuu 2016. Upseeriliiton jäsenkysely turvallisuspolitiikasta. – Sotilasaikakuslehti, lk 28–32.

Szatkowski, Tomasz. February 2016. Poland. – Alliance at the Risk. Strengthening European Defense in an Age of Turbulence and Competition. Atlantic Council. Bent Scowcroft Center on International Security, lk 23–26. Arvutivõrgus kättesaadav:

http://publications.atlanticcouncil.org/nato-alliance-at-risk/alliance-at-risk.pdf?bcsi_scan_6ea02dcd1b5f2bfb=h9o0rWw3BcWUcys/tlZq1b+59W4TAAAAlosxAw==&bcsi_scan_filename=alliance-at-risk.pdf

Szeligowski, Daniel. 26.05.2015. Security of Baltic States: Russia's threats, NATO's capabilities and Belarus factor. Arvutivõrgus kättesaadav:

<https://charter97.org/en/news/2015/5/26/153061/>

Starr, Barbara. 29.04.2016. Russians 'barrel roll' over another U.S. Air Force plane. CNN. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://edition.cnn.com/2016/04/29/politics/russians-barrel-roll-air-force-plane/>

Stavridis, James. 10.02.2016. Full and Prepared Statement for the Record. House Committee on Armed Services. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://docs.house.gov/meetings/AS/AS00/20160210/104473/HHRG-114-AS00-Wstate-StavridisJ-20160210.pdf>

Stoicescu, Kalev; Praks, Henrik. Märts 2016. Strateegilise tasakaalu tugevdamine Läänemere piirkonnas. Rahvusvaheline Kaitseuringute Keskus. Arvutivõrgus kättesaadav:

http://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2014/11/Strateegilise-tasakaalu-tugevdamine-L%C3%A4nemere-piirkonas_RKK-Raport.pdf

Stoltenberg, Jens. 26.11.2015. Modernising the rule-book of European security. North Atlantic Treaty Organization. Arvutivõrgus kättesaadav:

http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_125177.htm.

Stratfor. 16.09.2015. Sweden and Finland Consider NATO Membership.

Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.stratfor.com/geopolitical-diary/sweden-and-finland-consider-nato-membership>

Tannenwald, Nina. 1999. The Nuclear Taboo: The United States and the Normative Basis of Nuclear Non-Use. – International Organization, kd 53, nr 3, lk 433–468.

Arvutivõrgus kättesaadav:

https://keats.kcl.ac.uk/pluginfile.php/1196833/mod_resource/content/1/tannenwald1999.pdf

Tarien, Jaak. 07.03.2016. Riigikaitsekomisjoni istung.

Tatum, Sophie; Starr, Barbara. 18.04.2016. Russia denies wrongdoing after jet barrel-rolls over U.S. aircraft. CNN.

Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://edition.cnn.com/2016/04/16/politics/russian-jet-barrel-rolled-us-aircraft/>

Terras, Riho. 23.11.2015. Riigikaitsekomisjoni istung.

Tikhonova, Polina. 06.11.2015. Russia Ready To Use Nuclear Weapons: Pentagon's Top Russia Expert. ValueWalk.

Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.valuewalk.com/2015/11/russia-ready-to-use-nuclear-weapons-2/>

Tytarchuk, Oleksandr. 26.05.2015. Security of Baltic States: Russia's threats, NATO's capabilities and Belarus factor. Arvutivõrgus kättesaadav:

<https://charter97.org/en/news/2015/5/26/153061/>

Valtioneuvosto Kanslia. 29.05.2015. Ratkasujen Suomi. Pääministeri Sipilän hallituksen strateginen ohjelma. – Hallituksen julkaisusarja, 10.

Arvutivõrgus kättesaadav:

http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82

Väli, Neeme. 15.02.2016. Riigikaitsekomisjoni istung.

Westerlund, Harri. Maaliskuu 2007. Upseerit Naton kannalla. – Sotilasaikakauslehti, lk 7.

Министерство обороны Российской Федерации. 12.01.2016. Министр обороны генерал армии Сергей Шойгу провел селекторное совещание с руководством Вооруженных Сил.

Arvutivõrgus kättesaadav:

http://function.mil.ru/news_page/person/more.htm?id=12073634@egNews

Стратегия национальной безопасности Российской Федерации.
Официальный интернет-портал правовой информации
Государственная система правовой информации.
Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102385609&intelsearch=%D1%F2%F0%E0%F2%E5%E3%E8%FF+%ED%E0%F6%E8%EE%ED%E0%EB%FC%ED%EE%E9+%E1%E5%E7%EE%EF%E0%F1%ED%EE%F1%F2%E8+%D0%EE%F1%F1%E8%E9%F1%EA%EE%E9>

